

Diagnoza dzieci wieku przedszkolnego

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział pierwszy	8
Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym	8
1.1. Rozwój ruchowy.....	8
1.2. Rozwój lateralizacji	11
1.3. Rozwój spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej.....	12
1.4. Rozwój mowy.....	17
1.5. Rozwój emocjonalno-społeczny.....	21
Rozdział drugi.....	27
Diagnoza pedagogiczna	27
2.1. Diagnoza w pedagogice - korzenie i jej rozwój	27
2.2. Podstawowe zasady diagnozy pedagogicznej	31
Rozdział trzeci.....	35
Metodologia badań własnych	35
3.1. Cel i przedmiot badań.....	35
3.2. Problemy i hipotezy badawcze.....	37
3.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze	40
3.4. Charakterystyka terenu badań i badanej grupy	44
3.5. Zmienne i wskaźniki	47
3.6. Organizacja i przebieg badań	49
Rozdział czwarty	51
Analiza i interpretacja przeprowadzonych badań.....	51
4.1. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju ruchowego badanych dzieci.....	51
4.2. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju motoryki precyzyjnej i lateralizacji badanych dzieci	53
4.3. Analiza i interpretacja wyników badań – stan rozwoju spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej badanych dzieci	56
4.4. Analiza i interpretacja wyników badań – stan rozwoju komunikowania się i mowy badanych dzieci	59

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

4.5. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju emocjonalno-społecznego badanych dzieci.....	61
4.6. Podsumowanie i wnioski	64
Zakończenie	67
Bibliografia	68
Spis wykresów	70
Spis tabel	70
Załączniki	72

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Wstęp

Pochodzenie pojęcia diagnoza pochodzi z języka greckiego od wyrazy „diagnosis”, co jest równoznaczne z polskim rozróżnieniem¹. Owo sformułowanie wykorzystywane jest w wielorakich gałęziach nauki, m.in. w medycynie i powiązane jest z identyfikowaniem zjawiska patologicznych, a więc chorobowych.

Z upływem czasu sformułowanie zaszczepiono także to innych gałęzi – z medycyny do socjologii, psychologii, pedagogiki itd. Aktualnie mówi się o nim jak o identyfikacji ogółu stanów rzeczy; trendów perspektywicznych, na temat których wyciąganie wniosków winno bazować na znajomości całościowych koncepcji, założeń itp.

Jak mówi S. Ziemiński tworzenie jako takiej diagnozy stanowi niezbędny element realizowania pracy nie jedynie przez medyka, ale i wielorakich ekspertów, między innymi pedagogów czy psychologów, lecz również pracowników socjalnych, społecznych, psychiatrów itp. Wkracza poza medyczne rozumienie. Celem diagnozy jest uzyskiwanie danych i stosowanie uzyskanych informacji, a także wykorzystywanie ich.

Kreowanie oraz realizowanie diagnozy stanowią cykl bardzo skomplikowany. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, iż o modyfikacjach oraz cyklach, jakie mają miejsce wewnątrz analizowanego przedmiotu, dowiadują się analitycy na bazie elementów o charakterze zewnętrznym, przy pomocy których wyciągane są wnioski na temat tego, co dzieje się wewnątrz. Reasumując, diagnozę można traktować jako cykl, w którym ma miejsce identyfikowanie zastanego stanu rzeczy i jego trendów do eskalowania².

W takiej dziedzinie jak pedagogika proces diagnostyczny ma wiodącą rolę – pozwala określić możliwości rozwojowe dzieci. Proces ten, w tym czasie jest o tyle istotny, następuje szybko, wzmożony rozwój poznawczy, fizyczny jak również emocjonalny.

Prawidłowa diagnoza dziecka z niepełnosprawnością w wieku przedszkolnym, jest zadaniem delikatnym i złożonym. Zespół nauczycieli i specjalistów przypisanych do prowadzenia terapii z dzieckiem zobowiązany jest do sporządzenia Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU), przynajmniej dwa razy do roku. Jest to związane z systematycznym określaniem mocnych stron jednostki podlegającej diagnozie, w tym trudności rozwojowych.

Diagnoza jednostek i zestawienie pozyskanych w ten sposób rezultatów umożliwia

¹ za: Słownik wyrazów obcych, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1980, s. 98.

² Ibidem, s. 18.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

oszacowanie możliwości psychofizycznych całej badanej grupy przedszkolnej, a w konsekwencji właściwe dopasowanie programu nauczania. Działanie to jest o tyle ważne, że pozwala na wykrycie dzieci odbiegających od normy – zarówno tych zdolnych jak i posiadających trudności rozwojowe.

Podkreślić należy, że grupa przedszkolna nie jest tworem homogenicznym, a metodycznie i cykliczne przeprowadzanie diagnozy pozwala na określenie prymarnych i najbardziej generalnych potrzeb rozwojowych.

Ogólnie rzecz ujmując z jednej strony w grupie przedszkolnej są dzieci zdolne, możemy w tym wypadku rozwijać ich indywidualne predyspozycje i umiejętności po przez konstruowanie dla nich zadań dodatkowych, co w konsekwencji doprowadzi do poszerzenia poziomu ich kompetencji. Zazwyczaj w grupie przedszkolnej znajdują się również dzieci, które z wielorakich powodów posiadają trudności. Jednak dzięki prawidłowej diagnozie ich wychowawca będzie wiedział co jest źródłem ich problemów.

Pozwoli to kompetentnemu pedagogowi na skonstruowanie i wdrożenie skutecznego programu naprawczego, który będzie płaszczyzną prowadzącą do kompensacji braków rozwojowych i wzmocnienia zdolności dzieci, co w efekcie doprowadzi do zwiększenia ich szans na osiągnięcie sukces edukacyjny w przyszłości.

Poniższa praca traktuje na temat diagnozy dzieci czteroletnich. Praca złożona jest z czterech rozdziałów, podzielona została na część teoretyczną i badawczą.

W części teoretycznej opisano rozwój dziecka w sferach: fizycznej, poznawczej, intelektualnej, komunikacyjnej oraz emocjonalno – społecznej. Rozdział pierwszy dotyczy aspektu rozwojowego. Rozdział drugi tyczy diagnostyki dziecka znajdującego się w okresie przedszkolnym. Opisano w nim historyczne konotacje badań diagnostycznych, aspekty metodologiczne oraz etapy procesu diagnostycznego.

Rozdział trzeci rozpoczyna część badawczą niniejszej pracy. Zaprezentowano w nim techniki i metody badawcze, scharakteryzowano również badane grupy – do których należały dzieci czteroletnie z dwóch równoległych grup przedszkolnych. Pierwsza grupa to dzieci z przedszkola specjalnego w Instytucie Głuchoniemych w Warszawie, druga zaś to dzieci z grupy w przedszkolu masowym znajdującym się na warszawskim Ursynowie.

Analizowany zespół młodych jednostek liczył osiem osób w specjalnej placówce przedszkolnej oraz 20 dzieci w masowej placówce przedszkolnej – w sumie 28 jednostek. Diagnoza złożona była z analiz zrealizowanych przy pomocy standaryzowanego testu.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Część czwarta przedstawia analizę oraz interpretację zyskanych efektów badań wykonanych na reprezentatywnym zespole dzieci z 2 równoległe funkcjonujących grup w placówkach przedszkolnych.

Temat progresu dziecka w całościowym podejściu z dziedziny pedagogiki, jak i diagnostyka dzieci, które uczęszczają do placówki przedszkolnej, jest ważna w materiałach źródłowych. Stanowi tematykę niejednokrotnie inicjowana oraz dokładnie badaną. Aspekty, związane z dziedziną psychologii progresywnej dzieci, można odnaleźć w wielu materiałach psychologicznych³.

Zagadnienie dziecięcej diagnostyki w aspekcie pedagogicznym omówiły Ewa Jarosz i Ewa Wysocka⁴. Autorki przeanalizowały problematykę diagnozy psychopedagogicznej dzieci przedszkolnych. Wyżej przytoczone publikacje oraz wiele innych, były podwalinami poniższej pracy.

Analiza teoretyczna oraz badania praktyczne doprowadziły do odpowiedzi na pytania: *jak wygląda dotychczasowy rozwój dzieci w tych grupach oraz jakie przejawy rozwojowe są w obu grupach zbieżne, a jakie obrazują ich przeciwieństwa*. Były to niezwykle ciekawe rozważania, a ich analiza doprowadziła do interesujących wniosków.

³ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985. *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, pod red. M. Żebrowskiej, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1980.

⁴ E. Jarosz, E. Wysocka, *Diagnoza psychopedagogiczna podstawowe problemy i rozwiązania*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006.

Rozdział pierwszy

Progres dziecka w okresie przedszkolnym

1.1. Progres ruchowy

Istotną funkcję w diagnostyce dzieci, uczęszczających do przedszkola, posiada ekspercki zasób wiedzy dydaktyka, powiązany m.in. z fazami fizycznego progresu. W c zassie między trzecim a piątym rokiem życia pojawia się istotny rozrost dziecięcego ciała. Porównując go do czasu noworodkowego bądź niemowlęcego, dzieci, chodzące do przedszkola, przybierają na wadze wolniej (około dwóch-trzech kilogramów co roku)⁵, za to szybciej wzrastają (koło pięciu-siedmiu centymetrów co roku)⁶.

Ów cykl jest przyczyną tego, że układ dziecięcego ciała istotnie się zmienia – z całkiem nieproporcjonalnej sylwetki, cechującej się niedługimi kończynami oraz relatywnie dużą głową, do bardziej smukłego ciała. Ogólna postawa ciała dziecka zaczyna być coraz bardziej proporcjonalna oraz można ją porównywać coraz bardziej do postawy jednostki dojrzałej.

Równocześnie stanowi to czas, w którym kościec (układ kostny) 3-latka opisać można jako giętki oraz wrażliwy, za to krzywizny dziecięcego kręgosłupa nie są jeszcze całkowicie ukształtowane, a co więcej – jego stawy opisuje się jako ruchome. Mięśnie są budowane włóknami cienkimi, składającymi się przede wszystkim z niedużej ilości białka oraz wody.

Trzeba podkreślić, że proces kostnienia szkieletu prowadzi do jego wzmocnienia, co w konsekwencji doprowadza do jego przekształcenia fizycznego i zmian w obrębie chemicznym. Rozwija się on poprzez ewaluację od elastycznych, ale delikatnych chrząstek, do kości składających się z twardych tkanek.

Przytoczone zjawisko ma niebagatelne znaczenie dla rozwoju człowieka, ponieważ w sposób bezpośredni prowadzi ono do niemałego udoskonalenia funkcjonowania rąk i wytworzenia tak zwanej motoryki małej. Opisane powyżej zjawisko rozwojowe w tym wieku doprowadza do coraz lepszych umiejętności manualnych u dzieci. Zdolności te manifestują się poprzez to, że dzieci są w stanie coraz starannej rysować i malować. Korzystają przy tym z coraz to nowszych narzędzi.

W aspekcie globalnego procesu kostnienia jaki zachodzi w organizmie, w człowieku

⁵ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, pod red. M. Żebrowskiej, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1980, s. 419.

⁶ *Ibidem*, s. 419.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

umacnia się układ kostny i uwypuklają się krzywizny kręgosłupa – są to: odcinek szyjny, odcinek grzbietowy a także odcinek lędźwiowy. Winno się zaznaczyć także, iż w tym samym okresie co progres układu stawowo-kostnego i mięśniowego, pojawia się także cykl dojrzewania organów wewnętrznych.

Nie jest on ograniczony jedynie do wzrostu, ale również do specyficznego synchronizowania rozmiaru narządów z rozmiarem oraz masą ogółu jednostkowego organizmu. Oddziałuje to także na funkcjonowanie owych organów. Polepsza się poziom wydolności serca oraz płuc, a dzięki przyspieszonemu tętnu powiększa się także ich pojemność. Ów cykl daje możliwość systematycznego ograniczenia ilości oddechów wykonywanych co minutę. Wynosi to kolejno – dla 3-latków trzydzieści oddechów na 60 sekund, dla 6-latków – dwadzieścia trzy oddechy co minutę. Dla jednostki dorosłej średnia mówi o szesnastu oddechach na 60 sekund⁷.

Jeśli chodzi o wymagania kaloryczne – średnio u młodych jednostek wynoszą one 0 od sześćdziesięciu do osiemdziesięciu kalorii na pojedynczy kilogram masy ciała. Ów wyznacznik jest istotnie wyższy u jednostek dojrzałych. U tych drugich wynosi on średnio ok. czterdziestu kalorii na pojedynczy kilogram masy ciała⁸. Jest tak za sprawą tego, że dziecko rozwija się w sposób wzmożony i posiada wyższe potrzeby energetyczne.

Charakterystycznym dla rozwoju fizycznego dziecka jest aspekt składników odżywczych, potrzebnych i wymaganych w codziennej diecie. Należą do nich kolejno: białko, sole mineralne oraz witaminy, które sprawiają, że organizm zachowuje swój dobrostan i dokonuje rozrostu.

Wiek przedszkolny (od 3 do 6 roku życia) ma swoje prawa, dziecko uzyskuje swą odporność zazwyczaj na drodze węzłów limfatycznych. Wewnątrz nich i za ich pomocą organizm filtruje limfę (jest to specjalny płyn tkankowy, który odpowiada za transport limfocytów i usuwanie produktów przemiany materii). W okresie przedszkolnym węzły bywają cyklicznie powiększone. Dzieje się tak z powodu tego, że właśnie tam dochodzi do procesu zwalczania teratogenów.

W tym czasie krew nie zawiera jeszcze wystarczającej liczby przeciwciał, ulegnie to znaczącej zmianie dopiero około 7 roku życia. Kwestie te są dostrzegalne w praktyce wychowania przedszkolnego, kiedy wyraźnie można zaobserwować że, dziecięca odporność umacnia się z wiekiem.

⁷ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985, s. 83.

⁸ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 421.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Gdy proces ten nastąpi organizm ulega wzmocnieniu mogąc efektywnie walczyć z zagrożeniami, czego znaczącym zewnętrznym i zauważalnym skutkiem jest coraz rzadsze zapadanie na choroby i minimalna śmiertelność wśród dzieci.

Proces rozwoju fizycznego całego organizmu jest skorelowany z równoległym rozwojem ruchowym młodego człowieka. Ewolucja przebiega zgodnie z kilkoma prawidłowościami, między innymi z prawem rozwoju proksymodystalnego, które zakłada, że, prymarnie rozwijają się odcinki ciała, znajdujące się w bliskim sąsiedztwie kręgosłupa, a w następnej kolejności te bardziej odległe.

Tę prawidłowość dobrze obrazuje przykład dziecka trzyletniego, które biega jeszcze na całych stopach, natomiast jego kroki są stosunkowo krótkie. Wraz z upływem czasu idąc dalej w toku rozwoju przeciętny sześciolatek nabywa umiejętności szybszego biegania, co więcej posiada też o wiele lepszą koordynację ruchową – jest już w stanie wysoko podnosić kolana i pochylić tułów do przodu, nie tracąc przy tym równowagi. Dziecko w tym wieku zazwyczaj nie powinno przejawiać trudności związanych z szeroko pojętą motoryką dużą.

Znając powyższe prawidłowości, nauczyciel powinien zlecać podopiecznym w tym wieku aktywności z użyciem mięśni drobnych. Trening tych partii ciała powinien wzmocnić rozwój włókien mięśniowych. Co skolei skutkuje lepszą koordynacją oraz uodpornia mięśnie na zmęczenie. Finalnie będzie to mieć niebagatelny wpływ na uzyskanie sukcesów w zakresie aktywności precyzyjnych np. nauce pisania.

Proces ten powinien w dalszej konsekwencji doprowadzić do zautomatyzowania tak zwanych prakcji (ruchy narzędziowe) i jest to złożony system, który przebiega w czasie. Możemy doskonale zaobserwować to na przykładzie czynności jaką jest ubieranie. Dzieci 3 i 4 – letnie na ogół ubierają się i rozbierają powoli i wymagają przy tym pomocy osób dorosłych, natomiast już dzieci pięcioletnie robią to zazwyczaj bez pomocy.

1.2. Rozwój lateralizacji

W okresie przedszkolnym, ale i potem aż do około 6 – 8 roku życia, czyli w tak zwanym okresie wczesnoszkolnym następuje proces intensywnej mielinizacji włókien nerwowych w mózgu⁹ (pokrywania aksonów osłonką tłuszczową). Wzmacnia się połączenie między

⁹ S. Goddard Blythe, *Harmonijny rozwój dziecka*, Wydawnictwo „Świat Książki”, Warszawa 2006, s. 128.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

mózdzkiem, ciałem modzelowatym i systemem przedsionkowym¹⁰. Ten daleko idący proces nazywamy lateralizacją.

Lateralizacja jako taka jest zdolnością mózgu do specjalizacji którejs wybranej strony ciała. Proces ten przebiega naturalnie i nie powinien być zakłócany zewnętrznymi ingerencjami. Ustalenie preferowanej strony ciała jest świadectwem dobrej organizacji i specjalizacji wyższych partii mózgu.

U większości ludzi generalnie dominującą półkulą mózgu jest półkula lewa, a zatem dominujące funkcje przejawiają: prawa ręka, prawe oko i prawa noga. Dzieje się tak dlatego, że w naszym mózgu obowiązuje skrzyżowanie funkcji, to znaczy półkula lewa odpowiada za prawą stronę ciała, prawa zaś za lewą. Odpowiedzialność za kierowanie poszczególnymi stronami ciała przebiega naprzemiennie.

W rozwoju dziecka można wyodrębnić następujące etapy lateralizacji:

- do 3 m. ż. asymetryczne ułożenie ciała i ruchów dziecka, nie wynika to z dominacji którejs półkuli,
- od 3 m. ż. do 6 m. ż. występuje tzw. symetria zwierciadlana ruchów – dziecko wyciąga do przedmiotów obie ręce,
- po 6 m. ż. wykształca się chwyt jednoręczny – można wtedy zauważyć przejawy preferowania jednej z rąk,
- 1 i 2 r. ż. przejawy lateralizacji często słabną, gdyż dziecko podczas chodzenia angażuje obie półkule mózgowe – dzieje się tak za sprawą tego że, chód jest czynnością symetryczną, angażującą w jednakowym stopniu obie nogi,
- od 2 r. ż. lateralizacja, czyli stronność, zaczyna się ponownie rozwijać. Praworęczność zwykle ustala się wcześniej, ok. 2 – 3 r. ż., natomiast leworęczność w wieku 3 – 4 lat¹¹.

Za J. Bauerem możemy przytoczyć, że, „najpóźniej w wieku 13 miesięcy praworęczne dzieci dokonują wyboru ręki przy wykonywaniu gestu wskazania palcem”. Ostateczna dominacja czynności ruchowych w większości przypadków ustala się do 6 roku życia. Od 7 lat zaczyna się zwiększać przewaga lewej półkuli¹².

¹⁰ Ibidem, s 128.

¹¹ M. Bogdanowicz, *Leworęczność u dzieci*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992, s. 32 – 35.

¹² Ibidem, s. 96.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Definitywnie proces lateralizacji zostaje zamknięty w wieku szkolnym a tam, gdzie z różnych przyczyn on nie nastąpi lub jest zaburzony mówimy o trudnościach i wymagać one będą interwencji specjalistycznej.

1.3. Rozwój spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej

Następna ważna sfera progresu młodej jednostki to dojrzewanie jego cykli kognitywnych. U dziecka, uczęszczającego do przedszkola, klarownie polepszają się możliwości kognitywne kolejnych analizatorów: czuciowego, słuchowego, proprioceptywnego, wzrokowego. Dzięki dojrzewaniu kolejnych cykli kognitywnych, dziecka zaczyna swoją preparację do realizowania działań oraz wymogów, powiązanych z nauką w szkole.

Dla ukazania postępowania opisanego wyżej cyklu wystarczające jest wskazanie, iż młode 3-letnie jednostki, kiedy mają na celu dopasowanie odpowiedniego koloru do danego wzoru, wyróżniają wyłącznie podstawowe odcienie: niebieski, zielony, czerwony i żółty.

W procesie dojrzewania funkcji wzrokowych wzrasta umiejętność odróżniania barw i ich odcieni. Aż 70% popełnionych błędów w wieku 4 lat, 50% w wieku 5 lat, lecz tylko 10% w wieku 6 – 7 lat)¹³.

Niezależnie od tego wraz z dorastaniem ulega wydłużeniu także odległość, z jakiej dzieci mogą rozpoznać dany przedmiot, co więcej wyostreniu ulega także zmysł słuchu, czego przejawem jest rozwój zarówno tak zwanego słuchu werbalnego, czyli wrażliwości na dźwięki mowy, jak też słuchu fonematycznego. Ten rodzaj słyszenia odpowiada u człowieka za różnicowanie głosek opozycyjnych („p” – „b”, „r” – „l” itp.). Dojrzałość tego zmysłu prezentuje się w udoskonaleniu czułości słuchu tonalnego. Ma on na celu wyróżnienie ze środowiska konkretnych dźwięków wysokich oraz ich relacje w stosunku do siebie nawzajem. Jest to ważne dla późniejszego progresu mowy, gdyż większa część spółgłosek ma specyfikę wysoką.

Wyjątkowemu progresowi podlegają kwestia rozróżniania rytmów. Młodsze jednostki klaszczą, ruszają nogami, rękami, tupią czy wykonują podskoki przy muzyce, jednakże nie dopasowują ruchów do przedstawionej linii melodycznej. Tego typu zdolność pojawia się u jednostek w wieku sześciu czy siedmiu lat.

Typową charakterystyką dziecięcego postrzegania jest synkretyzm – problem z wydzieleniem przedmiotu na tle. Trwa to do monety skończenia 1 roku życia i mimo iż później

¹³ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 439.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

regularnie zanika, nigdy nie zanika całkowicie.

Młode jednostki nie wybierają detali w systematyczny sposób. Wykonują to przypadkowo, bez powiązania detalu z pozostałą częścią agraftki. Najważniejszym kryterium doboru konkretnego szczegółu są dziecięce emocje – konkretny element grafiki im się z czymś kojarzy, znają go, jest dla nich przyjemny, a finalnie dobierają go z uwagi na siłę konkretnego impulsu. W tym czasie dziecięcego progresu uwaga jest niestabilna oraz delikatna – zależy od preferencji, odczuć, elementów zewnętrznych.

A. Kaczanowska zrealizowała analizy w grupie młodych jednostek w wieku od pojęciu do jedenastu lat¹⁴. Analiza wiązała się z progresem zdolności wyodrębniania obiekty z tła przy pomocy Testu Figur Ukrytych autorstwa L. Ghenta. Celem dziecka było odnalezienie danej geometrycznej figury czy obiektu, który znają w spocie pozostałych przedmiotów. Wynikowej analizy ukazał, iż dzieci w lepszy sposób radzą sobie z zadaniami, związanymi z obrazkami obiektów, które już znają z codziennego funkcjonowania, aniżeli z grupami geometrycznych figur, z którymi nie posiadają żadnych skojarzeń – nie wiążą się one dla nich z żadnymi emocjami.

Owo doświadczenie wiązało się ze specyfiką zadaniową i miało miejsce w sztucznych uwarunkowaniach – co w kwestii emocjonalności niekorzystnie oddziaływało na młode osoby, jednocześnie wpływać na uzyskane efekty badania. W sytuacji bardziej naturalnej – którą dziecko zna i traktuje jako bezpieczną – 3-latki są w stanie rozpoznać konturowe oraz sylwetkowe rysunki, a czasami nawet część ruchomych grafik.

Aspektem typowym dla młodych osób jest to, iż zdolność opisywania charakterystyki przedmiotu tak w okresie przedszkolnym, jak i w późniejszym czasie, nierzadko realizowane jest bez względu na położenie owego przedmiotu. Przykładem tego zagadnienia może być chociażby oglądanie przez młode osoby rysunków trzymając je do góry nogami czy pisanie liter w odbiciu lustrzanym. Ów fenomen jest typowy dla jednostek w wieku przedszkolnym, gdyż nie posiadają one zdolności, jakimi jest ocena odległości czy ocena relacji przestrzennych pomiędzy przedmiotami.

Uwzględniając powyższe aspekty, jednostka młoda, dla odpowiedniego odczytania lokalizacji obiektu, powinna zrealizować konkretne procesy myślowe – zrezygnować z egocentrycznego traktowania obiektu (w stosunku do siebie samej) i przejść do postrzegania lokację przedmiotu w stosunku do innego miejsca odniesienia.

Stąd też, by dziecko było w stanie zyskać odpowiedni poziom percepcji, konieczne jest

¹⁴ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 113.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

realizowanie z nim ćwiczeń z zakresy orientowania się w przestrzeni, opisywania stron (lewej oraz prawej), góry oraz dołu, a także ćwiczeń, mających za zadanie opisywanie owych kierunków na kartce czy innej płaskiej powierzchni.

Stanowi to innego rodzaju punkt odniesienia – niezależny przedmiot, ujmujący przestrzeń o charakterze płaskim. Owa kwestia jest ważna, gdyż tego typu zdolności są koniecznym elementem edukacji szkolnej. Chodzi m.in. o odpowiedni kierunek czytania, pisania, planowanie przestrzeni szkolnego zeszytu.

Jako taka percepcja musi wiązać się z działaniem. W związku z tym młoda jednostka, dzięki manipulowaniu obiektami oraz przeszukiwaniu otoczenia przy pomocy wzroku, może dzięki analizowaniu tego co dla niej nieznane, dostarczać sobie koniecznych danych na temat swojego środowiska¹⁵.

3-latek potrafi narysować okrąg w sposób niedokładny, bez jego zamknięcia, a po zniechęceniu się porzuca rysowanie w momencie kreowania spirali czy łuku. Dla porównania, cztero- czy pięciolatek rysuje z reguły koło przedłużone, nierówne, nawet wklęsłe. Dopiero w momencie ukończenia szóstego roku życia młoda osoba ma zdolność narysowania relatywnie równego koła¹⁶.

Badając aspekt percepcji, nie powinno się także pomijać metody postrzegania przez młode jednostki obrazów charakterze statycznym oraz dynamicznym. W dziedzinie nauki przyjmuje się, w zgodzie z ideą W. Sterna, iż funkcjonują 3 poziomy postrzegania realiów – stadium przedmiotów, czynności i stosunków¹⁷.

Ukazane jest to w prymarnym, pozbawionym powiązań logicznych wymienianiu części obrazka, później jego opisie, by finalnie zrealizować jego interpretację. Jest to typowe dla progresu młodej osoby oraz związane z cyklem kreowania zdolności komunikacji oraz logicznego myślenia. Wychodząc od kognicji elementarnej, szczegółowej, która wiąże się z emocjonalnością, do generalizowania oraz kreowania pojęciowych modeli i schematów¹⁸.

Zgodnie ze skalami testów inteligencji (przykładowo według Simona, Binieta), mówi się ogólnie, że 3-latki z reguły zauważają oraz wyróżniają na grafikach jedynie jednostki oraz obiekty. Później, wskutek procesu dojrzewania oraz ulepszania cyklu kognicji wzrokowej, po ukończeniu około siedmiu lat, są w stanie określać działania, realizowane przez jednostki na

¹⁵ M. Bogdanowicz, *op. cit.*, s. 32 – 35.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiello-Jarża, *op. cit.*, s. 113.

¹⁸ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

obrazku. Jeśli treść grafiki jest bliska zasobowi dziecięcych doświadczeń, są one w stanie połączyć jej elementy w całość.

Aktualnie równie istotną zdolnością młodych jednostek, taką jak obserwowanie obrazów o charakterze statycznym, jest interpretowanie grafik dynamicznych. Ze względu na dostęp do wysokich technologii, dzieci już od małości doskonale się w postrzeganiu obrazu dynamicznego. Trzeba podkreślić, że jest on dla nich niezmiernie atrakcyjny, ponieważ przedstawia obrazy w ruchu, ukazując zależności pomiędzy nimi oraz kolejne fazy zdarzenia. Innymi słowy obraz ruchomy pokazuje akcje, a to dla dzieci w wieku przedszkolnym jest niezmiernie ważne, ponieważ rozumują one właśnie przez działanie.

Obraz dynamiczny jest dla dzieci niezwykle interesujący ponieważ zwraca ich uwagę mimowolną czego nie można powiedzieć o zwykłym płaskim obrazku¹⁹.

Dzieci przepadają za dynamiką oraz ruchem, a obrazy bywają dla nich bardzo ciekawe, są one przyzwyczajone do nich od początku życia – są one nierozdzielalnym elementem ich codziennego funkcjonowania. Obrazy o charakterze dynamicznym powiązane są z czasem, pokazują konsekwencje działań, wspierają zrozumieniu zaprezentowanych sytuacji, wymagają od adresata znajomości danych słów, powiązanych z konsekwencjami czasowymi. Jako przykład takich sformułowań można podać: jutro, dziś, wczoraj, ale także rok, godzina, miesiąc²⁰.

Ów zasób wiedzy jest dla młodej jednostki mało klarowny, głównie kwestia czasowa. Jest tak do moment poznania przez nią konkretnych sformułowań z zakresu liczb. Za to pojęcia, powiązane z czasem, także wykorzystywane na co dzień pojęcia, takie jak pory dnia, są identyfikowane oraz opisywane przez młode osoby już w wieku czterech lat. Nie powoduje to, jednakże, iż sprawniej uczą się one nazewnictwa dni tygodnia²¹.

Młode osoby mają jeszcze nierozwiniętą oraz przerzutną – dynamicznie zmieniającą przedmiot zaciekawienia – zdolność koncentracji. W upływie czasu, umacnia się ona, gdyż już 3-letnie dzieci mają umiejętność skoncentrowania się na okres od dwudziestu do trzydziestu pięciu minut, o ile przedmiot czy sytuacja jest dla nich odpowiednio ciekawa. To zaciekawienie nierzadko jest przenoszone z obiektu na obiekt, co zależne jest od tego, co w konkretnej chwili budzi zainteresowanie młodej jednostki w największym stopniu. Może być to czynność, grafika, dźwięk. W zgodzie z opisanymi powyżej aspektami progresu uwagi dziecka, zajęcia

¹⁹ E. Jarosz, E. Wysocka, *Diagnoza*, op. cit., s. 44.

²⁰ Ibidem.

²¹ *Psychologia rozwojowa*, op. cit., s. 421

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

przedszkolne są do niej dopasowane w sposób wprost proporcjonalny – im młodsza osoba, tym krócej trwają.

Atencja mimowolna w tym czasie nakierowana jest na ciekawe, silne, nowe impulsy. Dopiero u starszych jednostek w okresie przedszkolnym pojawiają się początki uwagi dowolnej, gdyż ich skupienie uwagi jest dłuższe, jeśli chodzi o przedmiot dla nich ciekawy. Dodatkowo, są one skoncentrować się nawet na działaniach, które nie są dla nich tak ciekawe. Na poziom koncentracji oraz zachowanie uwagi oddziałuje również genetyczny temperament danej osoby.

Dziecko o charakterze uporządkowanym, spokojnym, ma możliwość dłuższej koncentracji na realizacji pojedynczego działania, w odróżnieniu od dziecka, które jest bardziej pobudzone, żywiołowe, cechujące się atencją przerwaną oraz podzielną – jednostka skoncentrowana jest na szukaniu następnych, ciekawych impulsów. Gdy jednostka zaczyna uczęszczanie do placówki szkolnej nie w każdym przypadku jest przyzwyczajone do tak długotrwałej koncentracji²².

Z czasem, na skutek pracy i wysiłku, a także za sprawą nauczyciela, który umiejętnie kieruje uwagą uczniów oraz tokiem prowadzonej przez niego lekcji, dzieci uczą się świadomie koncentrować i panować nad swoją uwagą siłą woli. W ten sposób dochodzą do uwagi dowolnej, która w pełni przejawia się w okresie późnego dzieciństwa – są w stanie zignorować dystraktory.

1.4. Rozwój mowy

Nabywanie zdolności mówienia stanowi bardzo skomplikowany proces. Jak mówi J. Porayski – Pomosta, język stanowi instrument specyficzny, stanowi wytwór ludzkiej kultury i ją kreuje, a więc jest elementem, który odróżnia jednostki od pozostałych organizmów²³. W związku z tym, dziecko, jako niewielka jednostka, na początku swojego funkcjonowania zdobywa umiejętności komunikacyjne, a więc kompetencje językowe w celu tego, by później, po ukończeniu trzeciego roku życia, móc wykorzystywać mowę praktycznie, a więc stosować tak mowę o charakterze czynnym, jak i biernym, a także kontynuować doskonalenie własnych zdolności komunikacyjnych oraz, jak uważa wyróżniony wyżej badacz, stać się finalnie istotą

²² J. Porayski – Pomosta, *O rozwoju mowy dziecka. Dwa studia*, Wydawnictwo Dom Wydawniczy „ELIPSA”, Warszawa 2015, s. 18.

²³ Ibidem

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

– pełnoprawną jednostką, elementem społeczeństwa²⁴.

Po upływie lat, przy pomocy psycholingwistyki rozwojowej, a więc całkowicie innowacyjnego podejścia do fenomeny zdobywania mowy przez jednostki, które zapoczątkowali dystrybucjoniści. Zainicjowano w szerokim zakresie analizy nad mową dzieci podobnie jak badania nad językami innych plemion. Analitycy zainicjowali swoje badania od uzyskania próbek wypowiedzi, które później formalnie przeanalizowano – a więc rozłożono na części dźwiękowa, morfemy, kreujące słowa bądź ich elementy, a także na kolejne składowe zdań²⁵.

W efekcie owych badań uzyskano informacje na temat tego jakich wyróżnionych elementów mowy jest najwięcej, by w pewnym sensie, wskutek tego określić pozycję ich pojawiania się, a więc tzw. dystrybucję. Po owych badaniach rozdzielono je na klasy, przykładowo rzeczowniki, czasowniki itd.²⁶. Owo badanie oraz systematyzacja dały możliwość zrealizowania analiz oraz opisanie dziecięcego języka, jednakże już nie w taki sposób jak uprzednio a więc z pominięciem odwoływania się do mowy jednostek dojrzałych. Skutkowało to przełomem oraz w istotnym stopniu popchnęło do przody działania, skoncentrowane na budowie dziecięcego języka²⁷.

Realnej zmiany w analizach nad mową dzieci dokonał badacz N. Chomski, kreując koncepcję gramatyki o specyfice transformacyjno-generatywnej. Idea ta bazowała na założeniu, iż kwintesencją języka jest dana grupa zasad oraz reguł ich stosowania oraz wykorzystywania, przy pomocy których możliwe jest tworzenie nieograniczonej liczby zdań. Mówiło to o tym, iż młoda jednostka, w odróżnieniu do uprzednich idei, nie uczy się jedynie przy pomocy naśladowania, lecz niejako metodą wrodzoną ma zasób wiedzy na temat języka.

Owa koncepcja, nazywana ideą atawistyczną, wzbudziła dużą liczbę kontrowersji, za to próby identyfikacji kompetencji językowych dzieci okazały się niezwykle skomplikowane. W związku z tym psycholingwiści doszli do wniosku, że należy uwzględnić obok badań składni języka, również jego formę znaczenia semantycznego, czyli to, w jaki sposób dziecko objawia swoją intencję semantyczną (to co ma na myśli). Badacz na podstawie analizy wypowiedzi dziecka, dorosłego jak i kontekstu dokonuje interpretacji wypowiedzi, dowiaduje się co miało

²⁴ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 134.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, s. 135.

²⁷ J. Porayski – Pomosta, op. cit., s. 20.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

ono na myśli i co chciało osiągnąć²⁸.

Dało to efekty w postaci powstania socjolingwistyki. Stanowi ona dziedzinę nauki, która zajmuje się wzajemnymi relacjami pomiędzy uczestnikami dialogu, a także oddziaływaniem środowiska kulturalno-kulinarnego na progres dziecięcej mowy – w procesie komunikacji uczestniczą nie jedynie kwestie, powiązane z korzystaniem z języka, lecz również mowa ciała, specyficzne działania oraz gesty. Za przykład można podać różnice, jak istnieje pomiędzy Polska a Indiami – w naszym kraju kiwanie głową jest równoważne ze zgodą, kręcenie – z zaprzeczaniem, za to w Indiach sytuacja wygląda na odwrót. Przy pomocy socjolingwistyki przeanalizowane różnice pojedynczych osób oraz grup (wielokulturowe) korzystania z języka jako środka myślenia oraz komunikacji z innymi osobami²⁹.

Traktując system językowy jako środek myślenia, winno się wspomnieć o kwestii związania mowy z myśleniem. Możliwe jest rozważanie tego na dwa sposoby: z jednej strony analizując, w jaki sposób poznanie mowy (o charakterze biernym oraz czynnym) przez młodą jednostkę oddziałuje na jego cykle kognitywne – uogólnienia, kreowanie logicznych ciągów, wyciąganie wniosków, a także jakościowe – powiązane z przekształceniami w cyklach kognitywnych oraz myślenia. Z drugiej strony, możliwe jest bazowanie na idei J. Piageta, która mówi, że pierwotne oraz ogólniejsze są prawa progresu cykli kognitywnych, do których zalicza się także progres mowy³⁰.

Poczynając od trzeciego roku życia młoda jednostka ulepsza metodę stosowania uzyskanego już systemu językowego. Dużo mówi, z chęcią, na podstawie swojego zasobu doświadczeń na temat terażniejszości oraz przeszłości, jednakże nie ma jeszcze zdolności odnoszenia się do przyszłości. Zostaje w momencie aktualnym, a więc działaniu, jakie realizuje w danym momencie, jednostek oraz obiektów, z którymi styka się stale oraz w sposób bezpośredni³¹.

Język, traktowany jako instrument artykulacji w tym okresie, nie podlega jeszcze ruchom pionizacji, a więc młoda jednostka nie potrafi w tym momencie wymówić „r” i nierzadko wymawia je jak „j”. Jednostki w wieku 4 lat zmieniają „j” na „l” – to wymaga już ruchu pionizacyjnego języka, jednak nie wprowadzania języka w drgania. Jednostka poczyną także powiększać swoją orientację w przestrzeni oraz w czasie – zaczyna się początkowe

²⁸ J. Porayski – Pomosta, O rozwoju mowy dziecka. Dwa studia, Wydawnictwo Dom Wydawniczy „ELIPSA”, Warszawa 2015, s. 22.

²⁹ Ibidem.

³⁰ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 421

³¹ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

rozdzielenie na przyszłość oraz teraźniejszość i przeszłość, mimo, iż precyzowanie owych danych wymaga postawienia kilku pytań.

Następnie, w wieku około pięciu lat, jednostka wymawia już głoski o charakterze dźwięcznym oraz bezdźwięcznym. Poczyna wymawianie głosek szeleszczących („cz”, „sz”), zwarto-szczelinowych, wykorzystuje gramatyczne zasady, w jej mówieniu możliwe jest zauważenie hiperpoprawności – przykładowo wymawia głoski, które osoba dojrzała wypłaszcza czy upraszcza. Za przykład można podać wyraz, jakim jest „jabłko”. U dojrzałych osób wymawiane jest jako [‘japko], za to u młodszych osób - jako [‘jabuko]. Pod koniec, w wieku około sześciu lat, poczyna wymawianie głoski „r”, co wymaga pionizacji języka oraz takiej ilości narządów, które wprawiają język w odpowiednie drgania³².

Stopień opanowania mówienia w zakresie zasobu słów (leksykalnego) jest zależny od dużej ilości elementów, taki jak między innymi: zdolności mentalnych jednostki, charakteru jej cykli kognitywnych i otoczenia grupy rodzinnej, a także środowiska wychowawczego (takiego jak placówka żłobka czy przedszkola), a dodatkowo od tego czy uzyskuje ona impulsy (nowe zdarzenia, zabawki, gry, sytuacje) oraz wzmocnienia. Bez względu na różnice personalne oraz kulturowe, zakres słownictwa o charakterze biernym, a więc tego, które jednostka rozumie, jest szerszy, aniżeli zasób słownictwa o charakterze czynnym – mówienie go codziennie³³.

Zdaniem S. Szumana³⁴, psychologiczną merytorykę wyrazów stanowi ogół tego, co przy pomocy wyrazu odzwierciedlone jest w umyśle jednostki, a co równocześnie zna ona ze swojego zasobu doświadczeń. Nazwa wydziela dany obiekt ze środowiska oraz stanowi bazę do wykreowania wyobraźnia i pojęcia, które jest powiązane z danym obiektem. Wymieniony analityk badał także treść słownika o charakterze czynnym oraz biernym jednostek w wieku czterech lat. Efekty analiz ukazały, iż proporcje między kolejnymi częściami mowy się zmieniają³⁵.

Wraz z upływem czasie, młoda jednostka w sposób konsekwentny oraz nieustanny doskonalą własną mowę. W czasie przedszkolnym jednostki uczą się w sposób intuicyjny, nie koncentrują się na stylu wypowiedzianych słów, lecz na ich treści, gdyż najistotniejszą kwestię stanowi dla nich zrozumienie tego, co chcą przekazać. Za to w czasie szkolnym, przez

³² M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., 140.

³³ Ibidem, s. 148.

³⁴ Ibidem, s. 149.

³⁵ J. Porayski – Pomosta, O rozwoju, op. cit., s. 24.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

prowadzone zajęcia z języka polskiego, metoda nauki się zmienia³⁶. Młoda osoba nie koncentruje się jedynie na treści, dla odpowiedniego przekazu, lecz także rozważa styl własnej wypowiedzi, co skutkuje tym, iż próbuje niwelować błędy oraz jest poprawiane przez dydaktyka. Dzięki zainicjowaniu nauk czytania, u dziecka pojawia się progres analizy słuchowej dźwięków mowy, a także fonematyczny słuch.

1.5. Rozwój emocjonalno-społeczny

Uzyskanie przez osobę kompletnej emocjonalnej dojrzałości stanowi cykl długofalowy oraz zajmujący wiele czasu. W momencie narodzin, dziecko nie posiada żadnych odpowiedzi emocjonalnych na doznawane impulsy. Wyrabia je po pewnym czasie przy pomocy personalnego zasobu doświadczeń. Wiele impulsów, które na początku nie kreowały poczucia strachu, po pewnym czasie może się zmienić w lękowe, przez negatywne warunkowanie, któremu uległo przez skojarzenia oraz niekorzystne doświadczenia dziecko. Doświadczenia emocjonalne, które są ukazywane przez młodą osobę, są krótkofalowe. Pojawiają się dynamicznie oraz tak samo szybko znikają, ich specyfika jest labilna. Dziecko na etapie dorastania posiada zdolność swobodnego przechodzenia z jednego stanu emocjonalnego w drugi³⁷.

Narzędzia wyrazu przejawianych emocji są u niego jeszcze ogromnie ekspresyjne. Mimika i wyrażana gestami pantomima na tym etapie rozwoju są niezwykle bogate. Młoda jednostka ukazuje emocje, jakich doświadcza: gniew, radość, lęk przy pomocy płaczu, uśmiechania się, przez ruchy, gesty, wyrazy, które posiadają daną intonację. Niemal do zakończenia czasu przedszkolnego jednostka, przy pomocy nie do końca dojrzałych jeszcze cykli hamowania (czyli kontroli emocjonalnej) oraz układu nerwowego, przejawia dużą pobudliwość, a niekiedy nawet nadpobudliwość. Nawet delikatny bodziec może wywołać u niego ten czy inny, przyjemny bądź też niekiedy przykry stan pobudzenia emocjonalnego.

Zagadnienie to wspaniale tłumaczy J. Piaget w swojej koncepcji rozwoju. Autor ten przytoczony proces i jego zasadniczą rolę - jako sposobu nawiązywania kontaktów społecznych, określa jako proces w którym doprowadzamy u dziecka do wzbudzenia konfliktu. Konflikt ten ma prowadzić do zakłócenia zastanej równowagi poznawczej w okolicach sfery umysłu dziecka. Co w konsekwencji ma doprowadzić do zmiany posiadanej przez dziecko

³⁶ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 424.

³⁷ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 149.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

wiedzy i powtórnej rekonstrukcji organizacji struktur poznawczych³⁸.

Dopiero z końcem okresu przedszkolnego możliwe jest mówienie o emocjonalnej dojrzałości – zdolności hamowania własnych emocjonalnych reakcji, dopasowanie ich do danego momentu. Klarownie widoczny jest progres odczuć bardziej skomplikowanych, wyższych oraz mechanizmów ich kontrolowania – socjalnych, powiązanych z relacjami z innymi oraz stosunkami, jakie pojawiają się w konkretnych grupach działania dziecka. Część psychologów uważa, iż progres emocjonalny młodej osoby nie stanowi cyklu progresywnego, nieustannie rosnącego, ale podlega wahaniom (ma charakter fluktuacyjny).

A. Gesell jest zdania, iż powodem modyfikacji emocjonalnych jest rytm neurobiologiczny progresu ontogenetycznego.³⁹ Progres młodej osoby przeplata stany harmonijne oraz równowagi emocjonalnej z momentami, kiedy jest zachwiana. Stanowi to metodę uzyskiwania stanu dostosowania emocjonalnego do momentu kryzysowego, jaki pojawia się w kolejnym etapie. Zdaniem autora, jednostka w wieku trzech lat, cechuje się przeważnie zrównoważeniem, jest wesoła, pogodna, cierpliwa w zabawie, wielokrotnie się śmieje oraz z reguły jest ucieszona.

W następnym półroczu jednostka doznaje zachwiał równowagi emocjonalnej, wskutek czego pojawiają się problemy ze snem, lęk, brak spokoju, pojawiają się wymagania oraz roszczenia w stosunku do dojrzałych jednostek, próba zmienienia ich zdania czy decyzji, a także gorsze znoszenie izolacji od rodziców – co z reguły skutkuje kryzysem przedszkolnym. Jednostka, która przepadała za chodzeniem do przedszkola, nagle nie chce rozstawać się z opiekunami, ma dużo wspomnień oraz wielokrotnie płacze. Ó• znam zachwiania emocjonalnego pojawia się także w następnym roku funkcjonowania. Niełatwe stany emocjonalne dziecka są przeplatane elementami wesołości, radości, czułości, nierzadko przesadnymi w stosunku do danego momentu⁴⁰.

Owo otoczenie w dużym stopniu wpływa na metodę działania dzieci oraz ich emocjonalny progres. Jeżeli rodzice gwarantują im dobre uwarunkowania, pilnuje odpowiedniego przepływu pozytywnych impulsów, oddziałujących na ich progres, mają szansę wykorzystywania ogółu swojego potencjału. Podczas trwania wzmożonego socjalnego progresu, młoda jednostka dociera powoli do emocjonalnej dojrzałości, która jest niezbędna do samodzielnego funkcjonowania w społeczności. Dorośli, będąc w tym zakresie mentorami,

³⁸ I. Sikorska, *Rozwój dziecka w przedszkolu. Stymulujące wartości wybranych systemów edukacyjnych.*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 16.

³⁹ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 185.

⁴⁰ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

ukazują dziecku otoczenie kreacji społecznych (obowiązujących przepisów, reguł), uczą je postaci działania, jakie obowiązują w konkretnej kulturze, inicjując równocześnie cykl wprowadzania do tej kultury i integracji z nią⁴¹.

Prymarną grupą o charakterze społecznym, która wpływa w sposób bezpośredni na proces socjalizacji młodej jednostki, to grupa rodzinna. Każdy członek rodziny posiadają daną funkcję. Najistotniejszą, jest oczywiście rodzic. Owa funkcja to wspólna integracja wpływów matki oraz ojca, dążących do gwarantowania jednostkom zabezpieczenia oraz najlepszego progresu, co – jak było ukazane wyżej – istotnie oddziałuje na młodą osobę⁴².

Kolejną istotną funkcją jest funkcja dziecka. Stanowi ona rolę, która jest zmienna w różnych kulturach oraz epokach, przykładowo dawno temu dziecko było bardziej obiektem, nie posiadało prawa głosu na co dzień. Aktualnie, posiada prawo do wyrażania swojego zdania, a osoby dojrzałe dokładają starań, by go wysłuchać⁴³.

Aktualnie, wspólne działania rodziców oraz dydaktyków, mają na celu pokierowanie młodej osoby w taki sposób, by dokonało internalizacji takich części roli, jakie winno realizować w danym momencie swojego życia, przykładowo dziecka-ucznia, dziecka-kolegi, dziecka-pacjenta, dziecka-przedszkolaka itd. Poza działaniami grupy rodzinnej, funkcjonują także inne grupy społeczne. Na małe osoby istotnie wpływa grupa rówieśnicza – z nią wiąże dziecko mocna relacja zabawowa, które istotnie na nie oddziałuje⁴⁴.

Jednostka w wieku od dwóch do trzech lat bazuje zabawy z rówieśnikami na ich kopiowaniu. Później, owa funkcja się zmienia. Przy pomocy ulepszonych zdolności językowych, fizycznej sprawności i progresu emocjonalnego, młode jednostki docierają do momentu zabawy wspólnej. Jest to moment, w którym pięcio- czy sześciolatki potrafią się już swobodnie razem bawić. Osoby w tym okresie potrafią akceptować wspólne zasady gry, dzielić się pomiędzy siebie funkcjami i pozbywać się tendencji egocentrycznych na rzecz wspólnej, długofalowej zabawy. Takie wpływy dają możliwość ulepszonych funkcjonowania w społeczności i stanowi pierwszą grupę tego typu, gdzie jednostka posiada wielorakie role⁴⁵.

Poprzez oddziaływanie wzorców, które są przekazywane jednostce przez środowisko, zdobywa ona poczucie moralnych powinności. Zdaniem W. Terleckiej, zauważanie

⁴¹ I. Sikorska, op.cit. s. 16.

⁴² Ibidem.

⁴³ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 421

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 149.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

pojawiającego się problemu jest w zgodzie z uznawanym systemem wartości – reguł przepisów, założeń, jakie młoda jednostka uzyskuje dzięki nakazom, zakazom, tłumaczeniom ze strony dojrzałych osób oraz własnych obserwacji. Autorka zrealizowała analizy, które ukazały, iż większa ilość młodych jednostek wykorzystuje sposób prawidłowy zasady, dotyczące własnego mienia, aniżeli mienia społecznego – gdyż jest ono im bliższe, możliwe do weryfikacji empirycznej, aniżeli abstrakcyjne oraz ogólnie ujmowanie dobra o charakterze społecznym.

Co więcej, dzieci znacznie częściej odpowiednio formułują reguły, zgodnie z którymi winno się działać w stosunku do rówieśników, za to rzadziej potrafią je w sposób praktyczny zastosować. Wiąże się to z egocentryzmem jednostek, które obserwują to, jakie działania są od nich oczekiwane oraz jakich wymagają one od swojego otoczenia, jednakże samodzielnie nie potrafią zaakceptować przeniesienia owych zasad na pozostałe osoby. Jako przykład można podać to, iż dziecko zabiera innej osobie zabawkę i jest zdania, iż jest to zachowanie dobre, gdyż pragnie się ono nią pobawić, lecz kiedy następuje sytuacja odwrotna – odczuwa pokrzywdzenie z powodu przekroczenia jego granic. Rośnie wówczas liczba werbalnych oraz niewerbalnych reakcji, która mówi o odczuwaniu przez młode jednostki powinności o charakterze moralnym – wspólna radość z sukcesów, osiągniętych przez innych czy pocieszenie smucących się rówieśników⁴⁶.

Progres emocjonalny, a także wpływy społeczne (grupa rodzinna, placówki), które oddziałują na młodą jednostkę, wpływają także na jej osobowość⁴⁷. Stanowi to skomplikowany oraz wieloraki układ zasobów doświadczeń oraz charakterystyk, który podlega w cyklu progresowi hierarchizacji raz dojrzewania. Środowisko o charakterze społecznym młodej jednostki stawia przed nią wielorakie nakazy, zakazy, wymogi, oczekiwana, mówiące o jej zachowaniu, a także akceptowalnych metodach zaspakajania własnych potrzeb i pragnień⁴⁸.

Młoda jednostka porównuje własny wygląd z rówieśnikami oraz pragnie się do nich upodobnić – dzięki pasjom, fryzurze, ubraniom. Ogół różnic w aparycji fizycznej czy wieloraki odstępstwa od uznanych norm, które są istotniejszymi (bądź mniej) charakterystykami różnicującymi (przykładowo ruchowa niepełnosprawność) oddziałują niekorzystnie na spojrzenie na samego siebie. Jeżeli wpływy wychowawcze nie będą sprzyjające, może pojawić się moment, w których młoda osoba będzie odczuwała wyrzuty sumienia czy poczucie winy

⁴⁶ I. Sikorska, op.cit. s. 18.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, op. cit., s. 149

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

lub poczucie bycia gorszym od rówieśników⁴⁹.

Na obraz siebie samego oddziałują także typy relacji z pozostałymi jednostkami. Fakt, czy młoda osoba jest w zespole lubiana czy alienowana, może oddziaływać na niekorzystny obraz siebie samego oraz swojego środowiska. Wówczas dzieci zaczynają postrzegać otoczenie jako mało bezpieczne, pełne zagrożeń, wrogie – gdy uzyskują od niego negatywny zasób doświadczeń, co ma konsekwencje w postaci obniżonego poczucia własnej wartości⁵⁰. Zapewnienie dziecku czułej opieki i akceptacji ze strony rodziców i najbliższego otoczenia jest kluczowym czynnikiem, dla rozwinięcia prawidłowego postrzegania własnej osoby. To właśnie grupy społeczne, w których dziecko przebywa na co dzień zapewniają mu poczucie bezpieczeństwa, które jest niezbędne dla prawidłowej stymulacji rozwoju.

⁴⁹ I. Sikorska, op.cit. s. 16.

⁵⁰ Ibidem.

Rozdział drugi

Diagnoza pedagogiczna

2.1. Diagnoza w zakresie pedagogiki – źródła oraz jej progres

Wyraz diagnoza pochodzi z greki i oznacza osadzenie czy rozróżnienie⁵¹. Na początku wydzielono owo sformułowanie jedynie w zakresie medycznym – by opisać stan ciała jako patologiczny. Po pewnym czasie z zakresu patologii sformułowanie się zmieniło i poczęto wykorzystywać go ogólnie, w zakresie opisywania stanu jednostkowego zdrowia oraz działania analizowanego człowieka⁵².

Tego rodzaju podejście popchnęło do przodu badania związane z pojedynczym czy też grupowym (instytucyjnym) stanem analizy rzeczy po to, aby aktualnie stać się całościowym oraz nieodłącznym elementem refleksji w ich aspekcie.

Wyraz, jakim jest diagnoza, był wykorzystywany na początku w zakresie medycyny i wyłącznie z uwagi na to powiązanie przez wiele lat być wykorzystywany jedynie w tym obszarze. Sformułowanie ewoluowało i po pewnym czasie pojawiło się także w zakresie pozostałych dziedzin i aktualnie jest równoznaczne z identyfikacją ogółu jednostkowych czy wielowątkowych stanów, związanych z osobą. Dodatkowo, owe stany w zakresie diagnozy są badane oraz prognozuje się ich trendy rozwojowe⁵³.

Tego rodzaju podejście daje szansę dokładnej analizy uzyskanych informacji dla dojścia do jak najobiektywniejszej opinii.

Aktualnie, winno się zaznaczyć, iż kreowanie diagnozy jest cyklem. Jest to proces bardzo skomplikowany, gdyż na razie elementów zewnętrznych wyciągane są wnioski na temat elementów wewnętrznych. Z tego powodu, diagnoza jest w sposób najogólniejszy opisywana jako cykl identyfikowania stanu rzeczy, jaki istnieje w analizowanym obiekcie oraz jego trendu do progresu⁵⁴.

Wymienione wyżej zalety diagnozy zaobserwowano w różnorodnych gałęziach nauki, dzięki czemu owa część tzw. Badania, dla obrania drogi najlepszego progresu, spowodowały,

⁵¹ Ibidem, s. 17.

⁵² S. Ziemiński, *Problemy dobrej diagnozy*, Wydawnictwo Warszawa: Wiedza Powszechna, Warszawa 1973, s. 16.

⁵³ E. Jarosz, E. Wysocka, *Diagnoza psychopedagogiczna podstawowe problemy i rozwiązania*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006, s. 17.

⁵⁴ Ibidem, s.18.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

iż jej istotność się zmieniła. Stało się w ten sposób przede wszystkim dzięki naukom z zakresu socjologii, które uczyniły z niej jeden z ważniejszych instrumentów do badań.

Niebagatelny wkład w ten stan rzeczy miał m.in.: A. Podgórecki, idąc w zgodzie z jego poglądami diagnoza została jednym z prymarnych elementów przybliżających nas do celowej zmiany Faktów.

W takim rozumieniu diagnoza ma swoje określone części składowe. Są nimi:

1. Opis – czyli zestawienie ze sobą danych empirycznych ale tylko takich, które w zestawieniu ze sobą dają nam przesłanki do postępowania teleologicznego.
2. Ocena – czyli zebranie danych i poddanie ich analizie (wraz z powiązaniem z danymi empirycznymi) i w konsekwencji ocenie, co pozwala na porównaniu wyników z naszymi przewidywaniami. Zakończeniem procesu, jest w tym wypadku wyrażenie aprobaty czy też dezaprobaty uzyskanych wyników oraz określenie czy dany stan ma powiązania z jakimiś innymi układami odniesienia (celami).
3. Konkluzja – to zabieg który jasno stwierdza czy jest potrzeba wdrożenia postępowania teleologicznego czy też jej zupełny brak.

Tłumaczenie – najprościej rzecz ujmując jest to wyjaśnienie przyczyn zaistniałego stanu rzeczy.

4. Postulowanie – unaocznienie tego co ma być zrealizowane, pominięte czy też wręcz usunięte. By wreszcie na końcu dojść do tak zwanego stawiania hipotez – czyli meritum końcowego etapu wiążącego dotychczasowy stan rzeczy z czynnikami przyczynowymi.⁵⁵

Powyższe elementy, tak zwane części składowe diagnozy oddają złożony charakter tegoż zabiegu oraz obrazują po co tak naprawdę realizować badania diagnostyczne. Analizy realizuje się także w celu określenia powodów oraz źródeł stanu rzeczy. Stąd też tak istotne jest to, by nie lekceważyć cyklu diagnozy i realizować analizy w sposób rzetelny.

Odnosząc się do poprzednio wyróżnionych punktów, istotne wydaje się przytoczenie tutaj dokładnej struktury cyklu diagnostycznego autorstwa S. Ziemskiego – opisał on w sposób szczegółowy specyfikę całościowej diagnozy. Pełna, zdaniem analityka, winna wyjaśniać elementy, prowadzące do danego stanu rzeczy jaki się bada. Diagnoza owa złożona jest z 5 bardzo istotnych, powiązanych ze sobą nawzajem oraz ze skomplikowaniem refleksji diagnostycznych faz⁵⁶, a mianowicie:

⁵⁵ *Diagnostyka i metodyka psychopedagogiczna w warunkach wielokulturowości*, pod red. T. Bajkowski i in., Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2014, s. 156.

⁵⁶ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

- O charakterze identyfikacyjnym – nazywa stan rzeczy, z jakim badacz ma do czynienia dzięki dołączeniu go do danego gatunku;
- O charakterze kazualnym (genetycznym) – poszukuje powiązań konkretnego zakresu z warunkami, dotyczącymi innych elementów oraz procesami progresu problemów, doprowadzających do niekorzystnego rozwoju;
- O charakterze znaczeniowym – opisuje istotność analizowanego stanu w porównaniu do danego ogólniejszego zakresu innych fenomenów czy układów;
- O charakterze rozwojowym (prognostycznym) – prognozuje to, co się wydarzy, kiedy analizowane zjawisko dozna rozwoju, ma to miejsce dzięki tworzeniu prognoz na temat tego, co może się zdarzyć na bazie wniosków z uprzednich faz⁵⁷.

Owe elementy się nawzajem przenikają i kompatybilnie się uzupełniają, przy czym kreują całościowy obraz analizowanego podmiotu. W tak praktycznych zakresach nauki, jakim jest dziedzina pedagogiki, bez wątpliwości winno się nakierować na wyróżnione powyżej rodzaje diagnoz o charakterze cząstkowym, gdyż zapewniają one wielowymiarową identyfikację, całościową specyfikę działań jednostki.

W Polsce koncepcje namawiającego do wykorzystywania diagnozy w zakresie edukacji początkowo utworzyli H. Radlińska i J. Korczak⁵⁸. Dla Korczaka bazowym kanonem z dziedziny pedagogiki był zawsze zasób wiedzy na temat dziecka. Dzięki niemu oraz zdolnemu zastosowaniu owej wiedzy możliwe było odpowiednie oraz specjalistyczne kierowanie cyklem edukacyjnym i wychowawczym. To owe elementy i ich wykorzystanie w sposób jednoznaczny ukazują istotność diagnozy⁵⁹.

W zakresie pedagogiki także winno się wykreować diagnostykę wychowawczą, bazującą na zrozumieniu ukazywanych symptomów. Zdaniem Korczaka, tym, czym kaszel czy gorączka jest dla medyka, tym samym jest łza czy uśmiech dla wychowawcy. Nie istnieją symptomy nieistotne. Winno się norować oraz rozważać ogół, odrzucać elementy przypadkowe, wiązać to, co jest pokrewne, poszukiwać kierujących aspektów⁶⁰.

Ów pogląd autora klarownie ukazuje czym był dla niego cykl diagnostyczny, gdyż analityk ów wykazywał dużą wrażliwość na każdy symptom czy oznakę stanu, w jakim byli jego podopieczni. Był on zdania, iż obserwacja stanowi najistotniejsze narzędzie diagnozy,

⁵⁷ Ibidem, s. 19 – 20.

⁵⁸ J. Korczak, *Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie*, [w] *Dzieła T. 7*, red. Kirchner H. i in., Oficyna Wydawnicza Latona, Warszawa 1993, s. 361.

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ J. Kruk, *Momenty wychowawcze*, Towarzystwo Wydawnicze „Książka Polska”, Warszawa 1919, s. 3.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

która była dla niego aspektem współczesnym⁶¹.

Jeszcze inaczej postrzega aspekt diagnozy H. Radlińska, która utworzyła koncepcję diagnozy społecznej⁶². Oznaczała ona analizę otoczenia, w jakim funkcjonuje dana jednostka po to, aby finalnie utworzyć odpowiedni program o charakterze pomocowo-profilaktycznym. Z tej perspektywy diagnoza o charakterze indywidualnym nie jest na pierwszym planie – jej miejsce zajmuje diagnoza otoczenia społecznego⁶³.

Autorka w swojej idei utworzyła oraz opisała tak istotne pojęcia jak wskaźnik, norma, przeciętna, typ, które automatycznie w nauce o diagnozie zostały uznane oraz są wykorzystywane także aktualnie.

Miejsce tego typu diagnostycznego wpływu opisywał także A. Janowski. Lokował on diagnozę między obserwacją nieporządkowanego działania a wprowadzeniem czynności wychowawczych. By ukazać ów cykl, wykreował on taki proces:

- zaobserwowanie nieodpowiedniego działania;
- zainicjowanie cyklu diagnozy jako określenie jego powodów oraz istotności;
- w konsekwencji do powyższego zainicjowanie decyzji na temat wpływu naprawczego, korygującego czy innego;
- kontynuacja czynności⁶⁴.

Robocza specyfika działań, powiązanych z cyklem diagnostycznym, ukazana została przez W. Okonia, który opisał istotność analiz pedagogicznych i sens oraz sedna, a więc praktyczne działania, takiej ka między innymi określanie zjawisk oraz rzeczy, a także tłumaczenie ich razem z prognozami na ich temat. Element opisowy przypisał on do zakresu analiz diagnostycznych.

Zadaniem działań w zakresie diagnozy jest więc identyfikacja w zakresie wychowanków takich zakłóceń, dzięki opisaniu powodów oraz efektów ich działania, później dobranie dopasowanych instrumentów zaradczych oraz walka z zauważonymi problemami⁶⁵.

2.2. Podstawowe zasady diagnozy pedagogicznej

Diagnoza o charakterze pedagogicznym musi mieć więc specyfikę decyzyjną,

⁶¹ M. Guzik – Tkacz, *Badania diagnostyczne w pedagogice i psychopedagogice*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2011, s. 16 – 17.

⁶² E. Jarosz, E. Wysocka, op. cit., s. 21.

⁶³ Ibidem, s. 23.

⁶⁴ M. Guzik – Tkacz, *Badania*, op. cit., 19.

⁶⁵ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

klasycznie wykorzystywana jest w wielu kwestiach pedagogicznych, między innymi w praktyce oświatowej, opiekuńczej, poradnianej, wychowawczej. Uwzględniając tak szeroki obszar zakresów, z którym związana jest tego rodzaju diagnoza, winno się skoncentrować na tym, iż dotyczy ona nie jedynie oceny oraz weryfikacji stanu osiągnięć wychowanka, lecz również wyjaśnia powody i tworzy prognozy jego progresu⁶⁶. Możliwe jest więc wyróżnienie w jej obszarze fundamentalnych reguł, powiązanych z jej wykorzystywaniem⁶⁷, a mianowicie:

Nakierowanie na realizację diagnozy kompletnej – a więc taki wpływ, który nakierowany jest na to, by ukazać stan rzeczy, jaki bada analityk i odnaleźć jego powód i środki jego kreacji. Winno się w tym przypadku opisać także poziom progresu owych stanów, wytłumaczyć ich istotność dla badanego i to, w jaki sposób efektywnie realizować wprowadzanie zmian. Analiza, powiązana z diagnozą, w tym przypadku winna bazować na regułach o charakterze wzorcowo-normatywnym (porównanie wzorca do danej normy), porównawczym (podobne układy) bądź postulowanym (zadania o charakterze edukacyjnym, wychowawczym, wyznaczone cele)⁶⁸.

Wykonywanie diagnozy metodą pozytywną – w takim przypadku cel owej diagnozy jest dwojaki – nakierowana jest na odnalezienie i opisanie deficytów progresywnych, także w perspektywie otoczenia, które są powiązane z jednostką (diagnoza negatywna), a także ma za zadanie, by odpowiednio zaplanować czynności diagnostyczne. Owa realizacja ma mieć na celu polepszenie uwarunkowań rozwoju, w jakich funkcjonuje młoda jednostka⁶⁹.

Analityk ma na celu także odnalezienie takich zakresów progresu, które są u dziecka odpowiednio rozwinięte oraz jak najpełniej wykorzystać je w formie mocnych stron, na których bazuje się działania terapeutyczne (diagnoza pozytywna). Wyjątkową istotność diagnozy tego rodzaju zauważa się w zakresie pedagogiki specjalnej, która poszukuje jak najwcześniej szans progresu dziecięcego. Pozwala dostrzec osobę dziecka poprzez jej umiejętności i mocne strony a nie słabości.

Dążenie do autodiagnozy osób, systemów lub środowisk – zasada ta wynika wprost z decyzyjnego charakteru diagnozy pedagogicznej, jeśli działania naprawcze, korygujące czy też terapeutyczne mają odnieść pożądane rezultaty, to muszą być w nie zaangażowane osoby,

⁶⁶ T. Opolska, *Diagnoza działalności pedagogicznej*, „Problemy Poradnictwa Psychologiczno – Pedagogicznego”, 1999 r., nr 2/7, s. 17 – 18.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ E. Jarosz, E. Wysocka, op. cit., s. 24.

⁶⁹ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

czy też środowiska, których dotyczą⁷⁰.

Taka postawa jest możliwa dzięki samoświadomości. To ona jest podstawowym warunkiem do tego, aby podjąć decyzje o charakterze naprawczym lub niwelującym wykryte deficyty rozwojowe. Taki rodzaj działań diagnostycznych uwypukla N. Han-Iglewicz, zgodnie ze zdaniem tej autorki, sama diagnoza rodziny czy też środowiska prowadzi do przedsięwzięcia działań naprawczych⁷¹.

Zgodnie z tymi założeniami postępował również J. Korczak, który był zdania, iż skuteczność cyklu wychowawczego jest wprost zależny od autodiagnozy osoby podopiecznej. Ów czynnik jest nieodzownym uwarunkowaniem, którego zrealizowanie mówi o podmiotowości jednostki czy instytucji, zespołu, który się diagnozuje. W diagnozie o charakterze pedagogicznym nie ma możliwość uprzedmiotawiania jednostki bądź zespołu jednostek. Winno się jednak nakierować na samodiagnozę⁷².

Wprowadzania poznania o charakterze pośrednim razem z bezpośrednim – w momencie diagnostycznym nie ma możliwości przerywania jedynie po poznaniu o charakterze pośrednim, ze względu na to, iż nie daje to szans zyskania 100% możliwości kognitywnych. Poznanie o takim charakterze w każdym przypadku obarczone jest poglądami, założeniami, zasobem doświadczeń osób z zewnątrz, co doprowadza do kognicji zniekształconego obrazu jednostki analizowanej bądź skali pojawiania się danego fenomenu.

Wykonywanie diagnozy o charakterze środowiskowym – owa reguła dotyczy tego, iż poza diagnozą osoby, zespołu, instytucji, cyklem diagnostycznym winno się obejmować również otoczenie, w którym żyją. S. Kawula podkreślał, że „diagnoza pedagogiczna indywidualnych przypadków lub grup powinna być ujmowana zawsze w kontekście środowiskowym. Zawsze idzie o ukierunkowanie naszego rozpoznania na tle społecznego uwarunkowania sytuacji i losów jednostek lub grup, które znajdują się w najbliższym środowisku, a przede wszystkim w rodzinie, szkole, miejscu pracy, miejscu zamieszkania⁷³.

Stąd też diagnoza pedagogiczna ma zawsze aspekt społeczny, gdyż każe dostrzegać przyczyny określonego stanu zachowań ludzkich lub stanu funkcjonowania grup społecznych, czy też instytucji w ich wzajemnych powiązaniach i oddziaływaniach⁷⁴. Diagnoza

⁷⁰ M. Guzik – Tkacz, *Badania*, op. cit., s. 25.

⁷¹ Ibidem, s. 26.

⁷² Ibidem, s. 28.

⁷³ T. Opolska, *Diagnoza*, op. cit., s. 19.

⁷⁴ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

środowiskowa powinna być przeprowadzona niezależnie od badanego podmiotu, w celu dopełnienia naszej wiedzy o czynnikach na niego wpływających⁷⁵.

Finalnym aspektem, także istotnym, jest kwestia etyczna diagnostyki oraz zakładane pewnego poziomu jej hipotetyczności. Co do etyki, najszerszej można sprowadzić ów aspekt do samej odpowiedzialności. Chodzi o to, iż odpowiedzialność za diagnostyczne skutki oraz realizowanie analizy jest w gestii badającego. Nie ma możliwości zmuszania żadnej jednostki do poddania się analizie. Jedynie dobrowolne uczestnictwo w badaniach doprowadza do uzyskania celów o charakterze diagnostycznym.

W zakresie diagnozy o specyfice pedagogicznej hipotetyczność wiąże się z tym, iż skutku diagnostyki nie powinno się traktować jako czegoś pewnego. Winno się mieć do nich stosunku ambiwalentny oraz pamiętać, iż możliwe jest oddziaływanie na cykl diagnostyczny przez dużą ilość aspektów, które mogą zakłócać cały proces.

Kolejnym istotnym elementem jest metoda gromadzenia danych – prymarny element diagnozy. W metodologii, powiązanej z diagnostyką, możliwe jest wydzielenie dwóch różnorodnych metod gromadzenia informacji:

- **podejście zewnętrzne** – bazuje na uzyskiwaniu danych przy pomocy wykorzystywania tak zwanych niesubiektywnych metod badawczych (przykładowo skal, arkuszy itd.). Możliwe jest tu zidentyfikowanie wielorakich prawidłowości oraz zakłóceń (zaburzeń czy pozytywnych aspektów). Wspomniane skale oraz kwestionariusze badawcze są najpopularniejszymi środkami wystandaryzowanymi, a więc możliwe jest odniesienie ich do ogólnie pojmowanej populacji⁷⁶.

- **podejście wewnętrzne** (o charakterze fenomenologicznym) – zapoczątkowane przez C. G. Rogersa. W tym przypadku dane o osobie gromadzone są bezpośrednio i pośrednio, zaburzenia, jakie mogą się tu pojawić (również pozytywnej strony rozwojowej) bada się na bazie tego, w jaki sposób oddziałują na jej życie. Wykorzystuje się w tym miejscu fundamentalne techniki diagnostyczne, takie jak rozmowa, obserwacja, itd.⁷⁷.

Pierwszy z modeli ma taki plus, że mamy w jego przypadku do czynienia z tzw. powtórzną diagnozą już w fazie czynności naprawczych ma ona specyfikę interwencyjną.

Metody diagnostyczne dotyczą ogólnego, kompletnego zespołu racjonalnie wyjaśnionych metod diagnostycznych, które swoim zakresem obejmują dany element

⁷⁵ *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 421

⁷⁶ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia*, op. cit., s. 89.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 91.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

otoczenia, będący aspektem, który zaciekał analityka.⁷⁸

Za to techniki stanowią działania o specyficie praktycznej, realizowane przez analityka oraz mieszczące się w danych ramach, które na stałe związane są z opisaniem celu diagnozy oraz operacjonalizacją problemów czy mierników.

Narzędzia natomiast to ostateczny wynik operacjonalizacji celów, stanowią one zbiór określonych wytycznych, które służą do przebadania danej sytuacji, i to w zakresie ich obrębu trwa proces oceniania⁷⁹.

⁷⁸ E. Wysocka, *Diagnoza pedagogiczna. Nowe obszary i rozwiązania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, s. 47.

⁷⁹ M. Chojak, *Nauczycielska diagnoza pedagogiczna w przedszkolu i szkole*, Wydawnictwo „Dyfin” SA, Warszawa 2021, s. 55.

3.1. Cel oraz przedmiot badań

Fundamentalnym etapem, inicjującym analizę we wszystkich gałęziach nauki, także w zakresie pedagogiki, jest dobre opisanie celu oraz przedmiotu badań. A. W. Maszke cechuje przedmiot pedagogicznych badań jako ogół rzeczy, przedmiotów, a także cykli i fenomenów, które im podlegają oraz w stosunku do których kreowane są pytania badawcze⁸⁰. Natomiast według Z. Skornego, przedmiot badań to „określony zbiór zjawisk, przedmiotów lub osób. Badanie psychologiczne i pedagogiczne dotyczą wybranej kategorii osób określanej mianem populacji”⁸¹.

Pierwsza definicja podkreśla, że obiektem zainteresowania pedagogów są wszelkie zmiany, zjawiska, a także sytuacje i obiekty je wywołujące. Daje to szerokie pole do stawiania pytań, nie tylko o to jak funkcjonuje dana osoba, ale co powoduje taki stan rzeczy, a także jakie będą tendencje rozwojowe danego zjawiska - ponieważ proces ma charakter ciągły i rozwojowy.

Druga natomiast w szczegółowy sposób określa, że przedmiotem badań mogą być zarówno osoby, sytuacje, zjawiska, ale tylko w odniesieniu do konkretnej, sprecyzowanej grupy, którą badamy.

W przypadku niniejszej pracy przedmiotem badań jest **poziom rozwoju dzieci uczęszczających do równoległych grup przedszkolnych w przedszkolu ogólnodostępnym i specjalnym dla dzieci z wadą słuchu**. Przedmiotem jest więc zjawisko rozwoju w określonej grupie osób, tj. dzieci czteroletnich ze zdiagnozowaną wadą słuchu oraz dzieci słyszących.

W pracy określono również cel badań, które pokazują efekty, motywują badaczy do działania oraz pozwalają im na jak najbardziej wydajne organizowanie posiadanych przez nich zasobów. Cel badania naukowego pełni wiele funkcji i na kolejnych jego etapach pomaga odpowiedzieć na pytania:

⁸⁰ A. W. Maszke, *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 44.

⁸¹ Z. Skorny, *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki: przewodnik metodyczny dla studiujących nauczycieli*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984, str. 102.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

1. w fazie koncepcyjnej – do czego zmierza badacz, jakie czynności, metody i zasoby powinien dobrać, by zamierzenie to zrealizować;
2. w fazie realizacyjnej – czy badanie podąża w odpowiednik kierunku, czy przebiega we właściwy sposób i co należy zrobić w razie wystąpienia jakichś nieprawidłowości;
3. po zakończeniu badania – w jakim stopniu udało się zrealizować przyjęty cel⁸².

Cel badań jest zatem niejako podstawą pisania pracy naukowej. T. Plich powtarzając za J. Suchem, że „zasadniczym celem poznania naukowego jest zdobycie wiedzy maksymalnie ścisłej, maksymalnie pewnej, maksymalnie ogólnej, maksymalnie prostej, o maksymalnej zawartości informacji”⁸³. Celem pracy staje się tutaj odpowiedź na postawione pytanie i zdobycie takiej wiedzy i doświadczeń, które umożliwią sformułowanie wniosków. Zdobyte informacje powinny ulec uproszczeniu i uogólnieniu, ponieważ tylko po opracowaniu wynik jest istotny i daje odpowiedź na pytania.

Według J. Apanowicza, cel badania „ma na celu poznanie nieznanych lub mało znanych właściwości (cech, parametrów) obiektów, przedmiotów, zdarzeń, procesów, faktów”⁸⁴. Cele badań można podzielić na:

4. cele praktyczne – rozwiązujące główne problemy teoretyczne;
5. cele teoretyczne – „zorientowane na rozwiązywanie problemów praktycznych, np. tworzenie dyrektyw praktycznego działania”⁸⁵.

W przypadku niniejszej pracy celem badań jest praktyczna **ocena wieloaspektowego rozwoju dzieci uczęszczających do dwóch różnych przedszkoli – ogólnodostępnego i specjalnego dla dzieci z wadą słuchu, będących w przedziale tych samych grup wiekowych, tj. grup dzieci czteroletnich.**

Następnym daleko idącym krokiem po określeniu celu i przedmiotu badań jest sformułowanie odpowiednich problemów badawczych i postawienie hipotez, zostanie to wyczerpująco przedstawione w następnym podrozdziale.

W podrozdziale 3.1. opisano cel i przedmiot badań pracy. Jako cel badań wybrano praktyczny cel oceny rozwoju dzieci słyszących i z wadą słuchu, co może praktycznie przyczynić się do wprowadzania rozwiązań pomocnych w edukacji i wychowaniu dzieci niesłyszących dzięki znajomości różnic rozwojowych, które mogą (lub nie) wystąpić w trakcie

⁸² S. Nowosielski, *Cele w badaniach naukowych z zakresu zarządzania. Aspekty metodologiczne*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 421/2016, s. 470.

⁸³ J. Such za: T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 23.

⁸⁴ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Bernardinum, Gdynia 2002, s.19.

⁸⁵ J. Gnitecki, *Zarys pedagogiki ogólnej*, Wydawca: Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp., Poznań 1995, s.43.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

edukacji przedszkolnej i/lub zależeć od tejże edukacji (np. dzięki znajomości konkretnych różnic czy opóźnień wychowawca i rodzic mogą odpowiednio wcześniej reagować na zmiany lub ich brak).

3.2. Problemy i hipotezy badawcze

Jak dowodzi J. Sztumski za K.R Popperem, problemem badawczym nazywamy to, co jest „przedmiotem wysiłków badawczych, czyli to co orientuje nasze przedsięwzięcia poznawcze”⁸⁶. Problemem badawczym zatem jest to co chcemy poznać, co więcej podejmujemy wysiłek w celu uzyskania odpowiedzi na stawiane przed nami pytania.

Inną definicję problemu badawczego, a zarazem najbardziej szczegółowe podejście prezentują T. Pilch i T. Bauman – według nich problem badawczy jest to „z pozoru prosty zabieg werbalny polegający na precyzyjnym rozbiciu tematu na pytania, problemy”⁸⁷.

Polega to na rozbiorze tematu na poszczególne aspekty i określenie, jaki zakres informacji jest nam znany, a jaki nie. „Z pozoru prosty” odnosi się do trudności jaką sprawia badaczom postawienie prawidłowo sformułowanych pytań, które nie będą nacechowane własnymi doświadczeniami i stosunkiem emocjonalnym.

Taki neutralny stosunek do badanych kwestii jest trudny, zwłaszcza w pedagogice, gdzie chcemy holistycznie i pozytywnie podchodzić do dzieci.

Problemy badawcze można podzielić na:

- problem główny – wynikający wprost z tematu pracy i będący podstawowym pytaniem badawczym, na które praca ma za zadanie odpowiedzieć;
- problemy szczegółowe – będące rozwinięciem problemu głównego, dookreślające⁸⁸.

Problemy badawcze dotyczą właściwości przedmiotu badań, dotyczą ich zmian oraz uwarunkowań, zależności pomiędzy cechami obiektów, istotności zmiennych oraz ich interakcyjności, wspólnego lub wyłącznego oddziaływania⁸⁹.

Aby dokonać prawidłowego sformułowania problemów badawczych, powinny one spełnić kilka poniższych warunków:

- muszą wyczerpywać zakres niewiedzy badacza, zawarty w temacie badań;

⁸⁶ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawca „Śląsk” Sp. z o o., Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2010, s. 46.

⁸⁷ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 43.

⁸⁸ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Bernardinum, Gdynia 2002, s.43.

⁸⁹ K. Kuciński, *Metodologia nauk ekonomicznych. Dylematy i wyzwania*, Wydawnictwo „Dyfin” S.A, Warszawa 2010, s. 84.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

- należy ująć w nich wszelkie najważniejsze zależności między zmiennymi – pozwala to na ściśle wyznaczenie zakresu badanych zjawisk;
- pytanie badawcze musi być sformułowane tak, by przeprowadzone badania umożliwiły udzielenie na nie jednoznacznej i wyczerpującej odpowiedzi;
- rozstrzygnięcie problemu badawczego musi mieć wartość praktyczną⁹⁰.

Na potrzeby niniejszej pracy określono jeden problem główny. Problem główny sformułowano następująco: **Jaki jest poziom rozwoju dzieci uczęszczających do dwóch równoległych grup przedszkolnych?**

Określenie głównego, ogólnego problemu badawczego jest związane z potrzebą postawienia dodatkowych pytań jako problemów szczegółowych. Pytania te winny wynikać wprost z problemu głównego (problemów głównych) i są one ich rozwinięciem.

Pytania szczegółowe dookreślają kierunki postępowania badawczego, umożliwiają uporządkowanie i sprecyzowanie zagadnień badawczych, a także pozwalają na uporządkowanie układu pracy⁹¹.

W odniesieniu do powyżej przedstawionego głównego problemu badawczego pomóc mają poniższe problemy szczegółowe. Na potrzeby niniejszej pracy określono pięć problemów szczegółowych. Są to:

1. *Jaki jest stan ich rozwoju ruchowego?*
2. *Jaki jest stan ich umiejętności motorycznych i lateralizacji?*
3. *Jaki jest stan ich spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej?*
4. *Jak jest stan ich rozwoju umiejętności komunikacyjnych?*
5. *Jak przedstawia się ich rozwój emocjonalno-społeczny?*

Jak już wspomniano, problemy badawcze stanowią podłoże, a co za tym idzie punkt wyjścia do postawienia hipotez. Za H. Muszyńskim hipotezę można zdefiniować jako „twierdzenie, co do którego istnieje pewne prawdopodobieństwo, iż stanowić ono będzie prawdziwe rozwiązanie postawionego problemu”⁹². Według B. Klepackiego, „hipoteza naukowa jest to przypuszczenie (stwierdzenie) naukowe, które wynika z dotychczasowego stanu badań (wiedzy)”⁹³.

⁹⁰ T. Pilch, T. Bauman, op. cit., s. 44.

⁹¹ Wiatr M., *Problemy naukowe*, „Zeszyty Naukowe WSOWL”, nr 3/2010, s. 380/ S. Palka, *Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006, s. 17.

⁹² H. Muszyński za: K. Żegnałek, *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*, Wydawnictwo „Comandor”, 2010, s. 67.

⁹³ B. Klepacki, *Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych*, Roczniki nauk rolniczych, Seria G, t. 96, z. 2, 2009, s.42.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

Głównym zadaniem hipotezy w badaniu pedagogicznym jest postawienie przypuszczenia, które na podstawie przebytego procesu podawczego sprawdzi się bądź zostanie obalone, co w konsekwencji przyniesie odpowiedzi na nurtujące badacza pytania⁹⁴.

Hipoteza główna obrana na potrzeby niniejszej pracy brzmi:

Zakłada się, że rozwój dzieci uczęszczających do grup równoległych, ale w odmiennych przedszkolach – ogólnodostępnym i specjalnym dla dzieci niesłyszących będzie od siebie odbiegał.

Na potrzeby prowadzonych prac badawczych formułowane są zazwyczaj hipotezy główne (takie o charakterze ogólnym) i szczegółowe, które są odpowiednio dopasowane do obranych problemów badawczych. Idąc tą ścieżką rozumowania do problemu głównego obiera się wówczas odpowiednią hipotezę główną, analogicznie postępuje się z każdym problemem szczegółowym dodając do niego hipotezy szczegółowe.

W ten oto sposób hipoteza główna konkretyzowana jest przez kilka hipotez szczegółowych⁹⁵, które to jak dowodzi A. Brymanem można zdefiniować jako hipotetyczne wyjaśnienia pytań badawczych⁹⁶. W celu weryfikacji hipotezy głównej postawiono następujące hipotezy szczegółowe:

- **Zakłada się, że rozwój ruchowy dzieci z przedszkola specjalnego dla dzieci niesłyszących będzie słabszy od rozwoju ruchowego dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.**
- **Zakłada się, że rozwój umiejętności motorycznych i lateralizacji może być słabszy od rozwoju motorycznego i lateralizacji dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.**
- **Zakłada się, że rozwój umiejętności spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo-ruchowej może być lepszy od rozwoju spostrzegania i pamięci dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu dzieci z przedszkola specjalnego, komunikowanie się na drodze nie tylko werbalnej, ale i wzrokowej przez co dzieci te w dużo większym stopniu wykorzystują na co dzień kanał wzroku w porównaniu do rówieśników z przedszkola ogólnodostępnego.**

⁹⁴ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawca „Śląsk” Sp. z o.o., Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2010, s. 59.

⁹⁵ K. Żegnałek, *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*, Wydawnictwo „Comandor”, 2010, s. 70

⁹⁶ A. Bryman za: J. Kosiewicz, *O metodologii i hipotezie*, „Idō – Ruch dla Kultury”, nr 8/2008, s. 224.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

- Zakłada się, że rozwój mowy dzieci z przedszkola specjalnego może być słabszy od rozwoju mowy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.
- Zakłada się, że rozwój emocjonalno-społeczny dzieci z przedszkola specjalnego może być rozwinięty na równi w stosunku do rozwoju emocjonalno-społecznego ich rówieśników z przedszkola ogólnodostępnego.

W toku badań postawione hipotezy zostaną zweryfikowane pozytywnie lub negatywnie na podstawie zgromadzonych danych, które zostaną pozyskane za pośrednictwem określonych metod, technik i narzędzi badawczych, co zostanie wnikliwiej przedstawione w podrozdziale kolejnym.

W niniejszym podrozdziale zdefiniowano problemy i hipotezy badawcze, w tym problem ogólny i szczegółowy. Na podstawie literatury sporządzono problem główny oraz sformułowano pięć problemów szczegółowych. Formułowanie problemów pomogło w nakreśleniu hipotezy badawczej, która zakłada, że rozwój dzieci uczęszczających do grup równoległych, ale w odmiennych przedszkolach – ogólnodostępnym i specjalnym dla dzieci niesłyszących będzie od siebie odbiegał.

3.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Według S. Nowaka metoda badań to „określony, powtarzalny sposób uzyskiwania pewnego typu informacji o rzeczywistości, niezbędnych dla rozwiązania określonego typu problemu badawczego, szukanie odpowiedzi na pytanie określonego rodzaju przez szeroko przyjmowaną obserwację rzeczywistości”⁹⁷. Pokazuje nam to zależności, że metoda badawcza ma dawać odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Powinna być ona powtarzalna co za tym idzie uniwersalna na tyle, by można ją było stosować nie tylko w odniesieniu do różnych grup, ale także aspektów jej funkcjonowania. Umożliwia nam zebranie danych na temat pewnego wycinka rzeczywistości i na tej podstawie udzielić odpowiedzi na postawione uprzednio pytania.

T. Pilch i T. Bauman proponują dokładną, ustrukturyzowaną klasyfikację metod badawczych. Zdaniem owych analityków, metody badań można rozdzielić na takie⁹⁸:

⁹⁷ S. Nowak., *Metodologia badań socjologicznych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1970, s. 237.

⁹⁸ T. Pilch., T. Bauman., op. cit., s.117-127.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

- Eksperyment o charakterze pedagogicznym – według W. Zaczyńskiego jest to metoda badania naukowego danego elementu rzeczywistości, bazująca na wywołaniu czy jedynie zmianie przebiegu cykli przez wdrożenie do nich nowego elementu oraz obserwacji modyfikacji, które się dzięki temu pojawiają⁹⁹.
- Monografia o charakterze pedagogicznym – metoda badawcza, która jako przedmiot stawia sobie instytucje wychowawcze, traktowane jako instytucjonalne postacie działalności wychowawczej, placówki czy jednorodne fenomeny o charakterze społecznym, doprowadzające do istotnego zidentyfikowania struktury danego podmiotu, reguł oraz skuteczności działania wychowawczego, a także określenia idei ulepszeń oraz planów rozwojowych¹⁰⁰.
- metoda indywidualnych przypadków – jest ona sposobem analizy, bazującym na badaniu pojedynczych ludzkich historii, w których pojawiają się dane sytuacje wychowawcze czy na badaniu danych fenomenów z zakresu wychowania z perspektywy pojedynczych biografii ludzi z nakierowaniem na utworzenie diagnozy pojedynczego przypadku czy fenomenu dla zainicjowania działań o charakterze terapeutycznym¹⁰¹. Ta metoda ma na celu pełne i jednostkowe poznanie osoby. Grupy odniesienia takie jak grupy społeczne, instytucje, fundacje mają tutaj znaczenie tylko w kontekście ich wpływu na indywidualny los jednostki. Cała uwaga skupia się na holistycznym, pełnym i jak najbardziej skończonym poznaniu funkcjonowania badanej osoby.

Oprócz wyżej wymienionych metod możemy przytoczyć dodatkową klasyfikację według K. Rubacha. Wyróżnia on w swoim podziale specjalną metodę, jest to metoda testowania a jej podstawą jest pojęcie testu. Test w tym ujęciu oznacza tyle co próba, sprawdzian. w psychologii i pedagogice jest traktowany jako sprawdzian czynności psychicznych bądź też osiągnięć szkolnych. Samą metodę testowania możemy natomiast podzielić na dwie podgrupy: testowanie papier – ołówek i testowanie sytuacyjne.

Na szczególną uwagę w kontekście niniejszej pracy zasługuje ta druga podgrupa, ponieważ dotyczy ona jak sama nazwa wskazuje bezpośredniego badania i polega na rejestrowaniu jawnego aktu zachowania się osoby badanej w specjalnie stworzonej sytuacji badawczej¹⁰².

⁹⁹ W. Zaczyński za: Ibidem, s. 73.

¹⁰⁰ T. Pilch, T. Bauman, op. cit., s.76.

¹⁰¹ Ibidem, s. 78.

¹⁰² K. Rubacha, *Metodologia badań nad edukacją*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 178 – 183.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

W niniejszej pracy jako metodę badania wybrano metodę testowania według K. Rubachy, dzięki której badacz będzie w stanie zgromadzić informacje o rozwoju reprezentatywnych grup dla populacji dzieci słyszących i populacji dzieci z wadą słuchu.

Znając już podstawowe rodzaje metod badawczych, należy przejść do technik. Aby dokonać diagnozy potrzebne są techniki i narzędzia, dzięki którym będzie można zbadać dany obiekt badawczy.

Techniki badań „to czynności postępowania przeznaczone do specjalnego celu, elementu lub okresu. Są to szczegółowe czynności wykonywania różnych prac cząstkowych. Pozwalają one na przykład zgromadzić i uporządkować potrzebne dane. Są czynnościami przeważnie praktycznymi, w procesie poznania naukowego starannie wypracowanymi dyrektywami, pozwalającymi na uzyskanie sprawdzonych informacji, opinii, faktów”¹⁰³.

Należy więc rozumieć, że techniki diagnostyczne to czynności praktyczne wykonywane przez badacza, mieszczące się w określonych ramach, które wiążą się z ustaleniem celu diagnozy, operacjonalizacji problemu oraz wskaźników. Służą do zbierania materiału diagnostycznego oraz oceniania go.

W tej pracy wykorzystano test jako technikę badawczą. Wybrano test ze względu na to, że jest to jedna z najlepszych technik stosowanych do próby rozpoznania właściwości, które interesują nas w przedmiocie (obiekcie) badania. Metody testowe są uznawane za jedną z najlepszych technik wykorzystywaną do porównania grup, w tym przypadku – grup przedszkolaków słyszących i głuchych: „test jako próba (norma) służy do stwierdzenia lub sprawdzenia stanu cechy, właściwości lub jakiejś czynności (umiejętności) w badanym zjawisku (obiekcie) i porównanie otrzymanego wyniku z obowiązującymi w tym zakresie wymaganiami (normami), na przykład wymaganą wiedzą lub sprawnością”¹⁰⁴.

Aby prawidłowo rozpoznać konkretne sytuacje, zjawiska i zbadać występujące problemy, należy posługiwać się narzędziami badawczymi¹⁰⁵. Narzędziami badawczymi w badaniach naukowych są „przedmioty, instrumenty, urządzenia techniczne, aparatura pomiarowa, służąca do realizacji technik badań. Jest to wszystko to, co można wykorzystać do zbierania i rejestrowania badanych faktów, informacji i zjawisk”¹⁰⁶. Narzędzia badawcze są ostatecznym wynikiem operacjonalizacji celów. Jest to zestaw konkretnych wskaźników służących do zbadania konkretnej sytuacji a w ich obrębie dokonuje się oceny.

¹⁰³ J. Apanowicz, op. cit., s.80.

¹⁰⁴ J. Apanowicz, op. cit., s.93.

¹⁰⁵ T. Pilch, T. Bauman, op. cit., s. 135.

¹⁰⁶ J. Apanowicz, op. cit., s.90.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

T. Pilch klasyfikuje narzędzia badawcze w następujący sposób:

- arkusz obserwacji, dziennik obserwacji,
- test socjometryczny,
- kwestionariusz wywiadu,
- kwestionariusz ankiety¹⁰⁷.

W tej pracy wykorzystano narzędzie w postaci testu **Karty Oceny Rozwoju Psychoruchowego (KORP)**. Mimo nazywania KORP testem, owe narzędzie jest przykładem arkusza obserwacji, ponieważ osoba przeprowadzająca badanie z pomocą KORP – a nie powinna zmieniać arkusza testu. Należy pamiętać o tym, że arkusz obserwacji to narzędzie stosowane w badaniu zarówno dzieci jak i młodzieży: „kolejność wypełniania poszczególnych pozycji arkusza jest dowolna i zależy od toku obserwacji. Stopień szczegółowości wypełniania poszczególnych pozycji zależy od możliwości stwierdzenia określonych cech ucznia”¹⁰⁸.

Na potrzeby niniejszej pracy diagnoza została przeprowadzona na dwóch równoległych grupach. Podstawowym narzędziem badawczym był test **Karty Oceny Rozwoju Psychoruchowego (KORP)** jest on narzędziem przeznaczonym do wstępnej oceny rozwoju dziecka. Pozyskany wynik pozwala na ustalenie, czy diagnozowane dziecko rozwija się harmonijnie oraz zgodnie z oczekiwaniami rozwojowymi określonymi w ramach każdego przedziału wiekowego. Karta Oceny Rozwoju Psychoruchowego to test opracowany i wydany przez Wydawnictwo „KOMLOGO”.

W podrozdziale 3.3. wskazano wybraną metodę badawczą (wraz z definicją) oraz opisano i wyjaśniono definicje technik i narzędzi badawczych. Wymieniono, jakie techniki i narzędzia zostały użyte w badaniu i uzasadniono ich wybór. Do przeprowadzenia badania na potrzeby tej pracy wybrano metodę sondażu diagnostycznego zaś badania przeprowadzono z pomocą testu opartego na karcie oceny KORP. Poprzez wybór tych metod, technik i narzędzi badawczych badacz zminimalizował ryzyko błędów badawczych, a otrzymane wyniki można porównać w sposób jasny i czytelny, otrzymując konkretne wskaźniki pomagające ustalić różnice w rozwoju osób badanych (jeśli takie występują), tj. obalić lub potwierdzić hipotezę sformułowaną w tej pracy. Podsumowując, aby przeprowadzić badania diagnostyczne, w tej pracy wybrano konkretną metodę, techniki i narzędzia badawcze.

Są to:

1. METODA BADAWCZA: **Metoda testowania według K. Rubachy**

¹⁰⁷ T. Pilch, T. Bauman, op. cit., s. 135-170.

¹⁰⁸ Ibidem, s.157.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

2. TECHNIKA BADAWCZA: Test

3. NARZĘDZIE BADAWCZE: Karty oceny KORP

Powyższe elementy badania wybrano w oparciu o literaturę dotyczącą metodologii badań pedagogicznych.

3.4. Charakterystyka terenu badań i badanej grupy

Jednym ze znaczących aspektów procesu badawczego jest teren, na którym przeprowadzane są badania. Według T. Pilcha „wybór terenu badań to przede wszystkim typologia wszystkich zagadnień, cech i wskaźników, jakie muszą być zbadane, odnalezienie ich na odpowiednim terenie, u odpowiednich grup społecznych lub w układach i zjawiskach społecznych i następnie wytypowanie rejonu, grup zjawisk i instytucji jako obiektów naszego zainteresowania”¹⁰⁹. Oznacza to tyle, że przed rozpoczęciem badań należy zwrócić uwagę na środowisko, które jest przedmiotem zainteresowania. Inne czynniki będą istotne na przykład dla miast, a inne dla wsi. Różna charakterystyka poszczególnych terenów przejawia się na przykład w: ilości mieszkańców, aglomeracji, skomunikowaniu poszczególnych obszarów, dostępie do instytucji edukacyjnych i medycznych, średnim poziomie wykształcenia mieszkańców. Takie zmienne mogą znacząco wpływać na uzyskane wyniki badań, zwłaszcza w odniesieniu do diagnozy pedagogicznej - na przykład niewystarczająca wiedza rodziców wpływa na jakość stymulacji dziecka.

W niniejszej pracy badania zostały przeprowadzone w Instytucie Głuchoniemych w Warszawie oraz w jednym z publicznych, warszawskich przedszkoli.

Warszawa jest miastem (ok. 1,794 miliona zamieszkałych osób¹¹⁰), zlokalizowanym w zakresie województwa mazowieckiego. Realizuje funkcję państwowej stolicy. Z uwagi na status oraz funkcję miejscowości, teren realizacji analizy jest unikatowy – istnieje tam wiele wyspecjalizowanych placówek edukacyjnych oraz nieustannie kształcących się kadr pedagogicznych, sprawnie wdraża się nowoczesne rozwiązania na bazie innowacyjnych analiz, czego zasługą jest bliskość placówek badawczych.

Instytut Głuchoniemych imienia ks. Jakuba Falkowskiego ulokowany został w centrum Warszawy i funkcjonuje od roku 1817. Budynek posiada wiele pięter. Mieści w sobie kilkadziesiąt sal do lekcji, dostosowanych do potrzeb jednostek, posiadających trudności

¹⁰⁹ Ibidem, s. 194.

¹¹⁰ Informacje Statystyczne [dostęp: 15 lipca 2022]. Dostępny w WWW: <https://warszawa.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/stolica-wojewodztwa/ludnosc/>

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

sluchowe – korytarze są szerokie, klatki schodowe są otwarte, dzwonki na lekcje są świetlne, podobnie jak alarmy itd.

Do instytutu uczęszczają dzieci od lat najmłodszych (okres przedszkolny) do lat liceum czy technikum. Placówka realizuje także zajęcia w obszarze WWR (Wczesnego Wspomagania Rozwoju). Poza odpowiednią wyposażeniem sal do lekcji, instytut dysponuje także odpowiednio zaopatrzoną biblioteką, dwoma salami komputerowymi, kompleksem boisk o charakterze rekreacyjnym, paroma szatniami oraz przebieralniami (oddzielnymi dla dziewczynek oraz chłopców), pokojem socjalnym, stołówką, świetlicą, sporą salą gimnastyczną.

Z uwagi na wyjątkową specyfikę, instytut dysponuje również internatem. Uczniowie, którzy dojeżdżają spoza stoli kraju mają możliwość mieszkania w nim, uczenia się oraz kreowania relacji z rówieśnikami, pochodzącymi z całego kraju.

Kadra pedagogów jest złożona z około stu dziesięciu dydaktyków, którzy posiadają wykształcenie n poziomie wyższym – każdym z nich uzyskał także wykształcenie w zakresie surdopedagogiki. W placówce pracują także osoby zatrudnione w administracji oraz obsłudze placówki.

Instytut działa od godziny 7 do godziny 17, po zajęciach wychowankowie mogą korzystać ze świetlicy do godziny 17. Poza lekcjami stricte edukacyjnymi, placówka proponuje wiele zajęć dodatkowych – komputerowych, z języka angielskiego, szachy, robotykę, zajęcia plastyczne, sportowe i wiele innych. Do instytutu uczęszcza około dwieście dzieci, mieszkających tak w obwodzie placówki, jak i poza nim.

Drugim terenem badań jest przedszkole ogólnodostępne nr 366 w Warszawie, które istnieje od 1983 roku. Na starcie uruchomione zostało jako placówka ośmiooddziałowa, obecnie funkcjonuje w niej dwanaście oddziałów. Do przedszkola uczęszcza trzystu dzieci w wieku od trzech do sześciu lat, znajdują się pod okiem wykwalifikowanej kadry pedagogicznej i personelu pomocniczego.

Przedszkole mieści się w dużym budynku, połączonym ze Szkołą Podstawową. Każda grupa wiekowa ma do dyspozycji dobrze wyposażoną salę do zajęć. Przedszkole otoczone jest terenami zielonymi. Dzieci mają do dyspozycji m.in. piaskownice huśtawki, zjeżdżalnie, oraz sprzęt rekreacyjny wspomagający rozwój psychofizyczny dziecka. Przedszkole znajduje się z dala od ruchliwych dróg.

Kadra pedagogiczna to nauczyciele z wyższym wykształceniem na kierunkach – pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

Wybór takiego terenu badań ma również drugi pozytywny aspekt, tzn. są to miejsca kojarzące się badanym grupom pozytywnie – wyżej opisane placówki to miejsca, które znają, przebywają w nich kilka dni w tygodniu. Badane grupy czują się na tym terenie swobodnie, dzięki czemu wyniki testów nie są narażone na takie zakłócenia, jak stres spowodowanym nieznaną osobą czy nowym miejscem. Reasumując są to miejsca naturalne dla badanych populacji, co jeszcze bardziej uwiarygadnia wyniki badań¹¹¹.

Przeanalizowanie ogółu populacji niemal nigdy nie jest możliwe do zrealizowania, a więc, jak traktuje analityk wymieniony wyżej, winno się skupić na doborze reprezentacji wyjątkową metodą oraz przeanalizowania owej grupy. Mówi się o niej jako o próbie reprezentatywnej, która jest przedstawicielem ogółu charakterystyk oraz elementów populacji generalnej¹¹².

Populacją w niniejszej pracy będą dwie równoległe grupy przedszkolne w których znajdują się dzieci w wieku od 4 lat do wieku 4 lat i 11 miesięcy. Liczebność badanych grup to: w przypadku przedszkola specjalnego około dziewiątki dzieci zaś w przedszkolu ogólnodostępnym około dwudziestki dzieci. Pierwsza grupa to dzieci z potencjałem do mówienia, zaimplantowane i zaaparowane, na co dzień posługują się mową. Druga grupa to dzieci słyszące uczęszczające do przedszkola ogólnodostępnego.

Grupa pierwsza uczęszczająca do Instytutu Głuchoniemych w Warszawie jest prowadzona metodą bilingwalną, czyli za pomocą polskiego języka migowego jak i języka fonicznego. Grupa druga uczęszcza do przedszkola ogólnodostępnego nr 366 w Warszawie, dzieci komunikują się tam w sposób naturalny mową foniczną.

Dzięki tak wybranej populacji badacz jest w stanie uzyskać wyniki reprezentatywne. Należy bowiem pamiętać, że populacja uczniów głuchych w Polsce to nie więcej, niż 10-15% wszystkich uczniów.

3.5. Zmienne i wskaźniki

Zdefiniowanie zmiennych i wskaźników badawczych to następny etap w prowadzeniu pracy badawczej. Zdaniem A. Apanowicza, zmienna do dowolna charakterystyka, właściwość,

¹¹¹ Ibidem, s. 195.

¹¹² Ibidem, s. 196.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

element, przybierający specyficzną reprezentację w analizowanej grupie¹¹³. Na podstawie jego tradycyjnego rozdzielenia, wyróżnia się 3 zmienne – niezależne, zależne i pośredniczące. Zależna to taka, która w konkretnym fenomenie, wydarzeniu, cyklu, strukturze, instytucji się zmieniają. Niezależne to te, od których zależą te pierwsze. Są one przyczyną określonego skutku, czyli zmian w zmiennych zależnych¹¹⁴.

Według S. Nowaka wskaźnik jest „pewną cechą, zdarzeniem lub zjawiskiem na podstawie zajścia, z którego wnioskujemy z pewnością, bądź z określonym prawdopodobieństwem wyższym od przeciętnego, że zachodzi zjawisko, które nas interesuje¹¹⁵”. Oznacza to, że wskaźniki to wszelki wpływ na zmienne. Zmienne mogą być zależne - uwarunkowane przez czynniki zewnętrzne i wewnętrzny potencjał dzieci. Cechami niezależnymi od badacza jest wiek, płeć, posiadana niepełnosprawność i dostęp do zajęć dodatkowych i specjalistycznych. W tym przypadku wskaźniki będą opisywały różnice w obrębie wskazanych zmiennych i mogą mieć znaczenie dla otrzymanych wyników. Określenie wskaźników i zmiennych jest niezbędne dla prawidłowej analizy otrzymanych wyników badań.

Mając na uwadze powyższe skonstruowano tabele zmiennych i wskaźników, tabela została zamieszczona poniżej.

¹¹³ Ibidem s. 52.

¹¹⁴ Ibidem s. 53.

¹¹⁵ S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1970, s. 202.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Tabela nr 1.: Zmienne i wskaźniki badawcze (opracowanie własne)

ZMIENNE		WSKAŹNIKI
Zależne	niezależne	
Poziom rozwoju dzieci w dwóch równoległych grupach przedszkolnych.	płeć	chłopiec dziewczynka
	wiek metrykalny	od 4.00 do 4.11
	Wada słuchu, brak wady słuchu	- z orzeczeniem – przedszkole specjalne dla dzieci z wadą słuchu - bez orzeczenia – przedszkole ogólnodostępne
	Dostęp do zajęć dodatkowych o charakterze edukacyjnym i rehabilitacyjnym.	- przedszkole specjalne – dodatkowe godziny przeznaczone na edukację i terapię - przedszkole ogólnodostępne – podstawowy zakres godzin przeznaczonych na edukację i terapię

[Źródło: opracowano na podstawie: J. Sztumski, 2010, s. 51-52]

Podsumowując, w rozdziale trzecim opisano metodologię przeprowadzonych badań. Opis oparto o definicjami i literaturą pedagogiczną oraz metodologiczną.

Wskazano na cel przeprowadzenia badań, opierając się na definicjach i kontekście badań pedagogicznych. Aby zapewnić najwyższą jakość badań, postawiono główny problem badawczy, który został rozwinięty do szczegółowych problemów badawczych. Aby wesprzeć

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

badanie problemu, sformułowano hipotezę zgodnie ze sztuką przeprowadzania badań pedagogicznych.

Określono fundamentalne metody oraz techniki badawcze i ukazano te, który wybrano do zrealizowania niniejszej pracy, razem z uzasadnieniem doboru. Opisano badaną populację oraz wskaźniki i zmienne badawcze.

3.6. Organizacja i przebieg badań

Na organizację, a także przebieg analizy oddziałuje teren realizacji badania, specyfika oraz ich cel, techniki badawcze itd.¹¹⁶. By dokonać ich odpowiednio, winno się je dobrze zorganizować oraz zrealizować. Zdaniem analityka T. Pilcha, wyróżnić można 2 etapy organizowania oraz przebiegu analizy, a mianowicie:

- Etap koncepcyjny;
- Etap wykonawczy¹¹⁷.

W fazie koncepcyjnej badacz również wybiera teren badania i próbę badawczą, ustala harmonogram badań i bibliografię. Elementy te zostały wyjaśnione i opisane w poprzednim rozdziale pracy.

Podsumowując fazę koncepcyjną badania, w badaniu wzięło udział dwadzieścioro ośmiorgo dzieci, 16 dziewczynek i 12 chłopców w wieku od 4,0 do 4,11 lat. Byli to uczniowie dwóch równoległych grup przedszkolnych. Pierwsza grupa to dzieci z przedszkola specjalnego przy Instytucie Głuchoniemych w Warszawie, zaś druga grupa to dzieci z przedszkola ogólnodostępnego nr 366 w Warszawie.

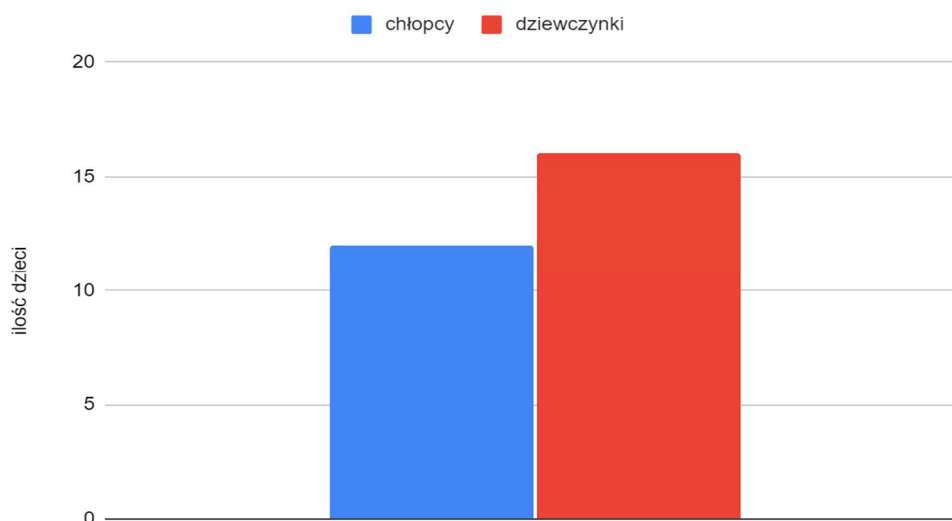
Badania składały się z wystandaryzowanego testu diagnostycznego KORP z wydawnictwa „KOMLOGO”. Każde badanie w ww. teście składało się z sześciu podpunktów - zadań do wykonania przez dziecko bądź zaobserwowania przez diagnostę podczas aktywności swobodnych dziecka w grupie. Badanie polegało więc na ścisłej obserwacji dzieci przez diagnostę.

¹¹⁶ T. Pilch, T. Bauman, op. cit., s. 171.

¹¹⁷ Ibidem.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Wykres 1.: Płeć dzieci.

Źródło: opracowanie własne

Po stworzeniu i przeprowadzeniu fazy koncepcyjnej, badania wkraczają w fazę wykonawczą. Na fazę wykonawczą wg. Pilcha składają się poniższe elementy:

1. przeprowadzenie badań właściwych,
2. uporządkowanie materiałów badawczych,
3. opracowanie klucza kodyfikującego,
4. kodyfikacja i opracowanie statystyczne,
5. analiza jakościowa, klasyfikacja zagadnień i zależności,
6. weryfikacja hipotez,
7. opracowanie teoretyczne¹¹⁸.

Przeprowadzenie badań właściwych odbyło się bez zakłóceń i wystąpienia problemów. Dzieci z każdej z grup były podekscytowane faktem, że mają gościa, jednak z czasem przyzwyczyły się do obecności obserwatora i wspólnych zabaw. Pomogło to badaczowi w niezakłóconej obserwacji.

Badanymi sferami było pięć bazowych sfer rozwojowych. Dzieci mogły uzyskać następujące wyniki:

- poniżej normy (1-2 punkty),
- przeciętny (3-4 punkty),
- wysoki (5-6 punktów).

Wyniki i interpretacja badań zostały podane i opisane w rozdziale czwartym.

¹¹⁸

Ibidem.

Rozdział czwarty

Analiza i interpretacja przeprowadzonych badań

4.1. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju ruchowego badanych dzieci

W rozdziale poprzednim zadano pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich rozwoju ruchowego?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego. Odpowiedź na powyższe pytanie można uzyskać dzięki analizie wyników przeprowadzonego badania, poprzez skonfrontowanie wyników dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z dziećmi z przedszkola specjalnego.

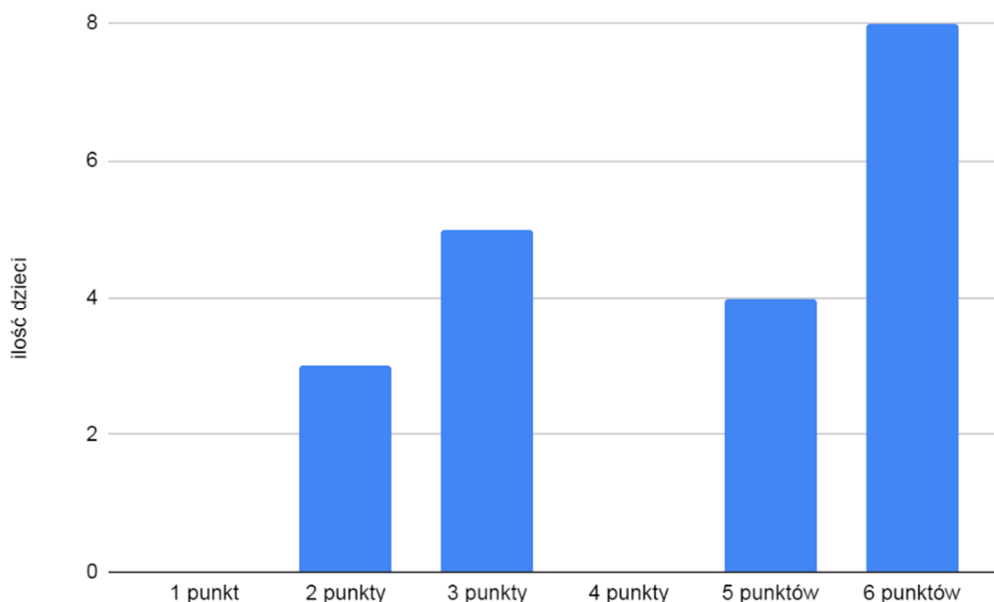
Tabela 2.: Rozwój ruchowy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego w ujęciu procentowym.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	15%
3- 4 punkty	25%
5- 6 punktów	60%

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój ruchowy dzieci z grupy ogólnodostępnej przedstawia się w następujący sposób: 15% dzieci uzyskało wyniki poniżej normy plasujące się w przedziale od 1 do 2 punktów, 25% dzieci uzyskało przeciętne wyniki (3-4 punkty), zaś zdecydowana większość, aż 60% uzyskała wynik ponad przeciętny tj. 5-6 punktów (Tabela 2).

Wykres 2.: Rozwój ruchowy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego.

Źródło: opracowanie własne.

Poniżej prezentują się wyniki w odniesieniu do rozwoju ruchowego dzieci z przedszkola specjalnego (Tabela 3 i Wykres 3).

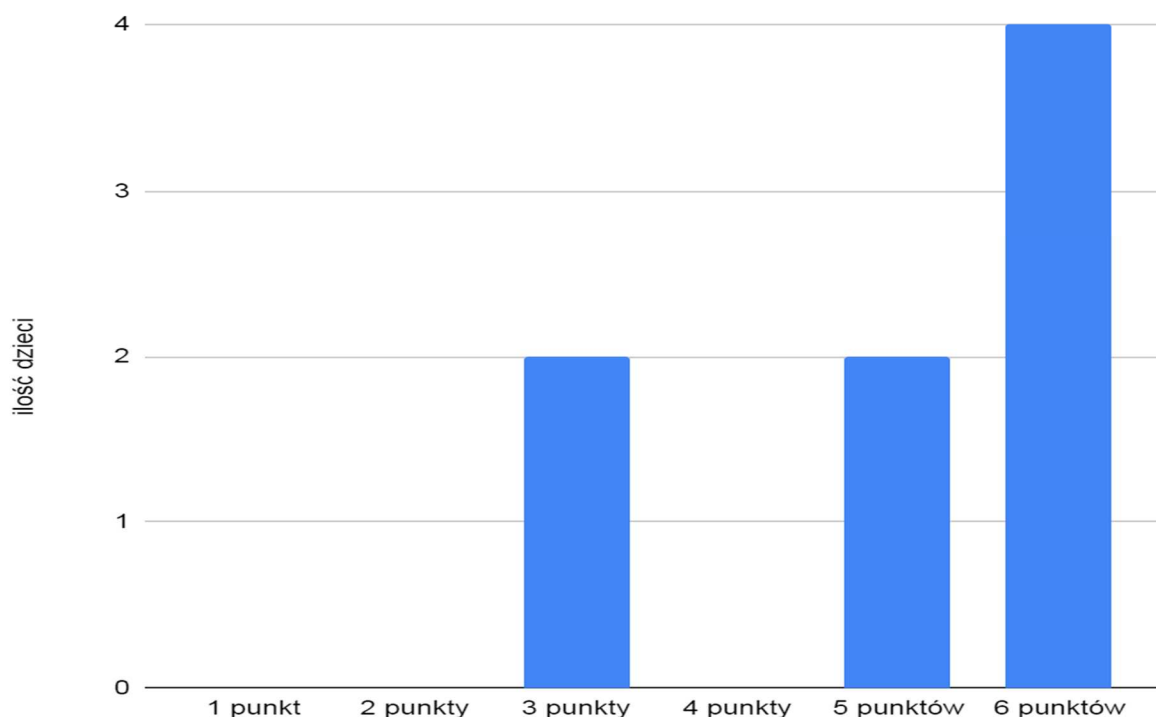
Tabela 3.: Rozwój ruchowy dzieci z przedszkola specjalnego w ujęciu procentowym.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	0%
3- 4 punkty	25%
5- 6 punktów	75%

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój ruchowy dzieci z grupy specjalnej przedstawia się w następujący sposób: żadne z dzieci nie uzyskało wyniku poniżej normy plasującej się w przedziale od 1 do 2 punktów, 25% dzieci uzyskało przeciętne wyniki (3-4 punkty), zaś zdecydowana większość aż 75% uzyskało wynik ponadprzeciętny, tj. 5-6 punktów (Tabela 3).

Wykres 3.: Rozwój ruchowy dzieci z przedszkola specjalnego.

Źródło: opracowanie własne.

Dzieci z przedszkola ogólnodostępnego otrzymały zdecydowanie zadowalające wyniki i można stwierdzić, że ich stan ruchowy jest wystarczający.

Tymczasem rozwój ruchowy dzieci z przedszkola specjalnego jest na zdecydowanie lepszym poziomie niż dzieci z przedszkola ogólnodostępnego. Przede wszystkim żadne z dzieci z przedszkola specjalnego nie uzyskało wyników poniżej normy. Ponadto zdecydowana większość dzieci uzyskała wyniki ponadprzeciętne, bardziej niż zadowalające.

Odpowiedź na pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich rozwoju ruchowego?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego, brzmi: stan rozwoju ruchowego

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

dzieci z przedszkola specjalnego jest bardziej niż zadowolający a nawet ponadprzeciętnie wysoki.

4.2. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju motoryki precyzyjnej i lateralizacji badanych dzieci

W poprzednim rozdziale zadano pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich umiejętności motorycznych i lateralizacji?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego. Odpowiedź na to pytanie można uzyskać dzięki analizie wyników przeprowadzonego badania, poprzez skonfrontowanie wyników dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z dziećmi z przedszkola specjalnego.

Tabela 4.: Rozwój motoryki precyzyjnej i lateralizacji u dzieci z przedszkola ogólnodostępnego w ujęciu procentowym.

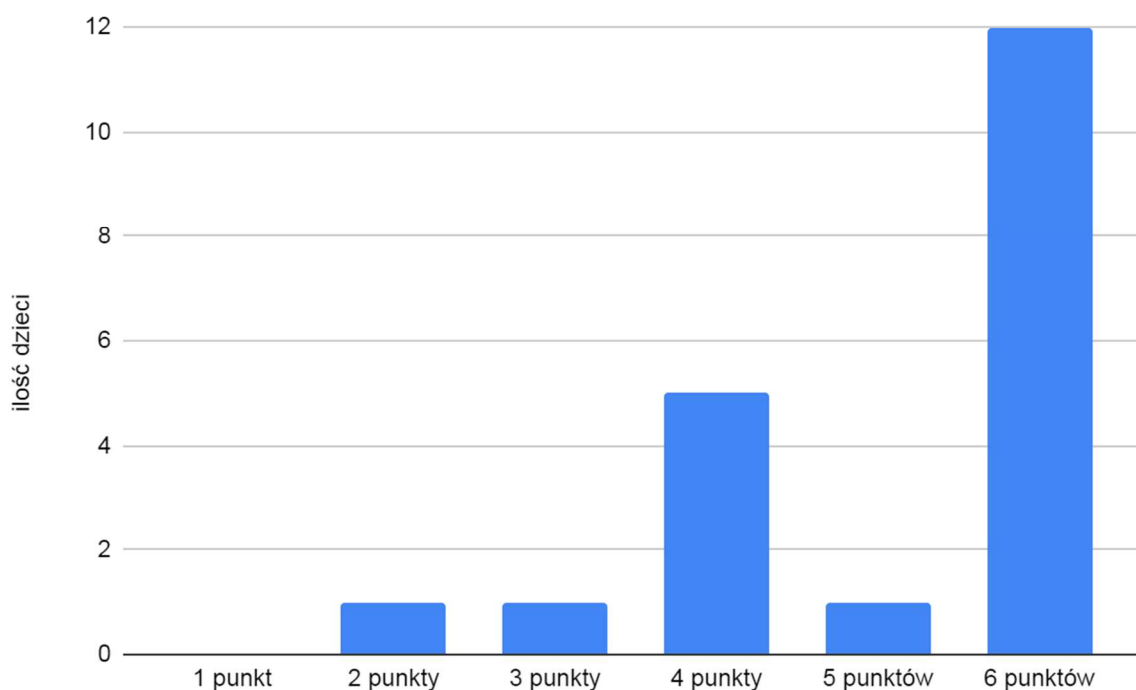
Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	5%
3- 4 punkty	30%
5- 6 punktów	65%

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 4 przedstawia jak plasowały się umiejętności motoryczne i lateralizacja wśród grupy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego, tylko znikoma ilość dzieci uzyskała wyniku poniżej normy (tj. 1-2 pkt) i jest to 5% dzieci, 30% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt., natomiast zdecydowana większość uzyskała wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to aż 65% dzieci biorących udział w badaniu (Tabela 4).

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Wykres 4.: Rozwój motoryki precyzyjnej i lateralizacji u dzieci z przedszkola ogólnodostępnego.

Źródło: opracowanie własne

Poniżej prezentują się wyniki w odniesieniu do rozwoju motoryki precyzyjnej i lateralizacji dzieci z przedszkola specjalnego (Tabela 5 i Wykres 5).

Tabela 5.: Rozwój motoryki precyzyjnej i lateralizacji u dzieci z przedszkola specjalnego w ujęciu procentowym.

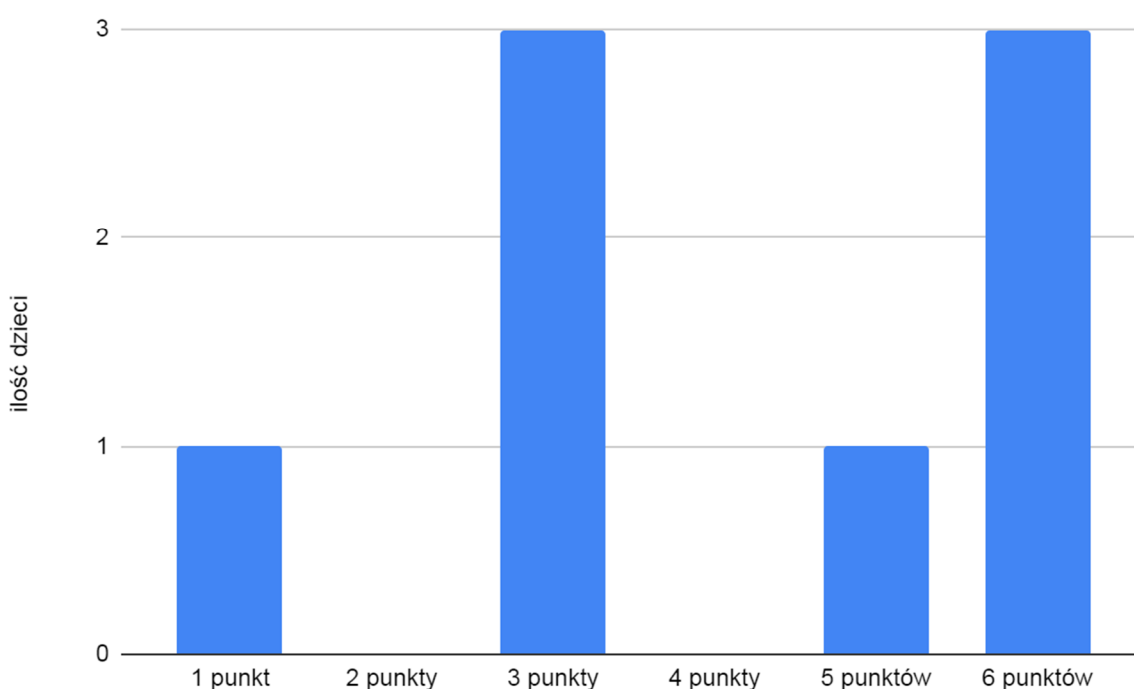
Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	12,5%
3- 4 punkty	37,5%
5- 6 punktów	50%

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Wykres nr 5 przedstawia jak plasowały się umiejętności motoryczne i lateralizacja wśród grupy dzieci z przedszkola specjalnego, część dzieci uzyskała wynik poniżej normy (tj. 1-2 pkt) i jest to 12,5% dzieci, 37,5% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt., natomiast większość uzyskała wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to 50% dzieci biorących udział w badaniu (Tabela 5). Wyniki te rozkładają się nieco słabiej niż w przypadku grupy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego (Wykres 4).

Wykres 5.: Progres motoryki precyzyjnej oraz procesu lateralizacji u jednostek z placówki przedszkolnej specjalnej.

Źródło: opracowanie własne

Jednostki z placówki ogólnodostępnnej zyskały satysfakcjonujące wyniki oraz możliwe jest uznanie, iż ich zdolności motoryczne oraz proces lateralizacji są odpowiednio rozwinięte, gdyż ich większa część zyskała wynik wyższy od normy.

W tym samym czasie progres motoryki małej (precyzyjnej) oraz procesu lateralizacji w placówce specjalnej plasuje się na niższym poziomie, aniżeli u jednostek, uczęszczających do placówki ogólnodostępnnej. Przede wszystkim, dzieci z przedszkola specjalnego uzyskały więcej wyników poniżej normy, choć połowa wszystkich dzieci z tej grupy badanych uzyskała wyniki powyżej przeciętnej bardziej niż zadowalające.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Odpowiedź na pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich umiejętności motorycznych i lateralizacji”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego, brzmi: stan umiejętności motorycznych i lateralizacji dzieci z przedszkola specjalnego jest całkiem zadowalający, ze względu na to, że połowa dzieci otrzymała wynik powyżej przeciętnej.

4.3. Analiza i interpretacja wyników badań – stan rozwoju spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej badanych dzieci

W rozdziale poprzednim zadano pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej?” w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego. Odpowiedź na to pytanie można uzyskać dzięki analizie wyników przeprowadzonego badania, poprzez skonfrontowanie wyników dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z dziećmi z przedszkola specjalnego.

Tabela 6.: Progres spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej w zespole jednostek z placówki ogólnodostępnej w %.

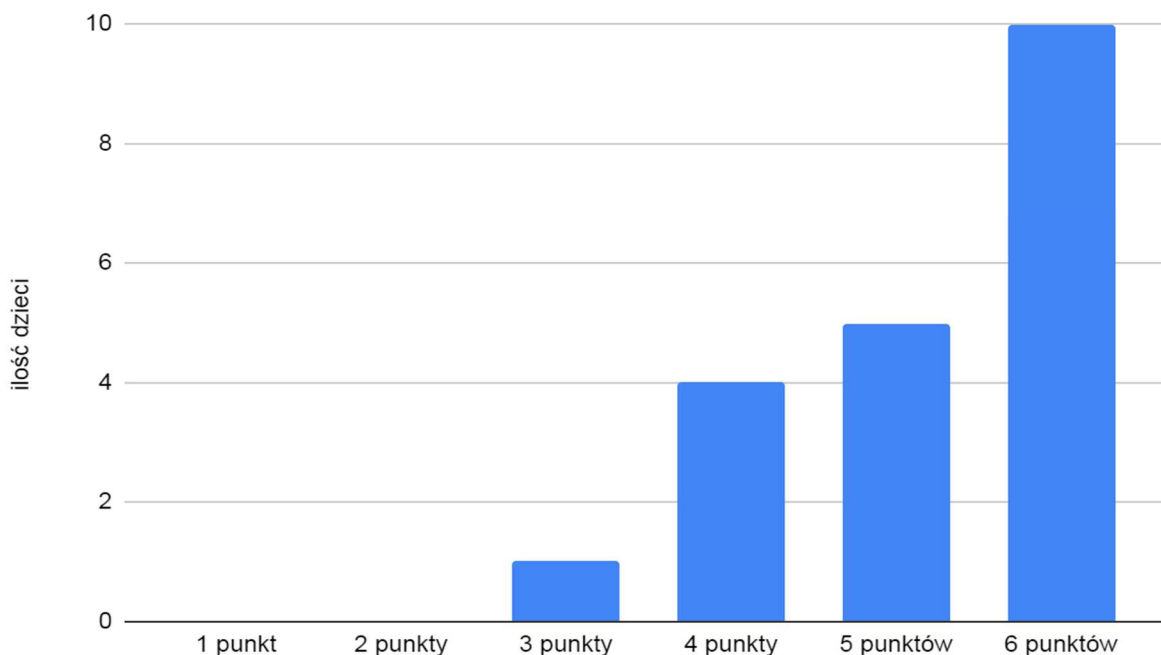
Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	0%
3- 4 punkty	25%
5- 6 punktów	75%

Źródło: opracowanie własne.

Wykres niżej ukazuje w jaki sposób prezentowały się zdolność spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej w zespole jednostek z placówki ogólnodostępnej. Żadna z osób nie zyskała wyniku niższego od normy (to jest jednego czy dwóch punktów), jedna czwarta uzyskała wynik przeciętny (trzy-cztery punkty), a większa część badanych uzyskała wyżej wyższy od średniej (pięć-sześć punktów) – ta grupa wyniosła aż trzy czwarte dzieci (co ukazuje także tabela szоста).

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

Wykres 6.: Progres spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej w zespole jednostek z placówki ogólnodostępnej.

Źródło: opracowanie własne

Niżej ukazano wyniki w porównaniu do progresu spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej jednostek z placówki specjalnej (ukazuje to wykres siódmy oraz tabela siódma).

Tabela 7.: Progres spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej w zespole jednostek z placówce specjalnej w %.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	25%
3- 4 punkty	25%
5- 6 punktów	50%

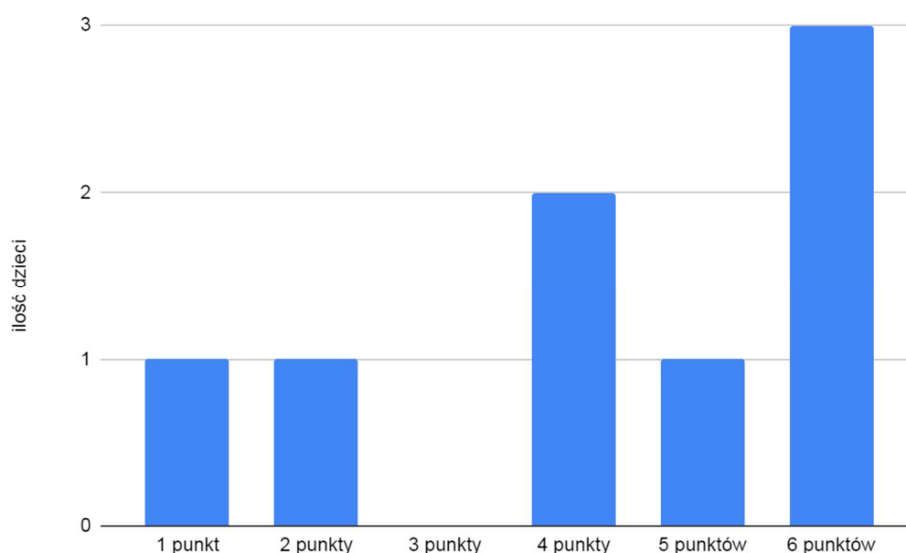
Źródło: opracowanie własne

Wykres siódmy prezentuje w jaki sposób przedstawiały się zdolności motoryczne oraz proces lateralizacji pośród jednostek z placówki specjalnej. Jedna czwarta badanych uzyskała wynik niższy od normy (jeden-dwa punkty), kolejna jedna czwarta uzyskała wynik przeciętny

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

(trzy-cztery punkty), za to połowa badanych uzyskała wynik wyższy od średniej (pięć-sześć punktów).

Wykres 7.: Progres spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej w zespole jednostek z placówki specjalnej.

Źródło: opracowanie własne.

Jednostki z placówki ogólnodostępnej uzyskały zdecydowanie dobre wyniki i możliwe jest uznanie, iż ich progres spostrzegania wzrokowego oraz koordynacji ruchowo-wzrokowej jest bardziej satysfakcjonujący, gdyż większa ich część zyskała wynik wyższy, aniżeli przeciętny.

Tymczasem wyniki dzieci z przedszkola specjalnego są na nieco gorszym poziomie niż dzieci z przedszkola ogólnodostępnego. Przede wszystkim, dzieci z przedszkola specjalnego uzyskały wyniki poniżej normy, choć połowa wszystkich dzieci z tej grupy badanych uzyskała wyniki powyżej przeciętnej.

Odpowiedź na pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego, brzmi: stan umiejętności spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo ruchowej u dzieci z przedszkola specjalnego jest ogólnie zadowalający ze względu na to, że połowa dzieci otrzymała wynik powyżej przeciętnej, ale ilość dzieci z wynikami poniżej normy jest niezadowalająca (25% wszystkich badanych w przedszkolu specjalnym przy 0% dzieci poniżej normy w przedszkolu ogólnym).

4.4. Analiza i interpretacja wyników badań – stan rozwoju komunikowania się i mowy badanych dzieci

W rozdziale poprzednim zadano pytanie szczegółowe „Jaki jest stan ich rozwoju mowy?” w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego. Odpowiedź na to pytanie można uzyskać dzięki analizie wyników przeprowadzonego badania, poprzez skonfrontowanie wyników dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z dziećmi z przedszkola specjalnego.

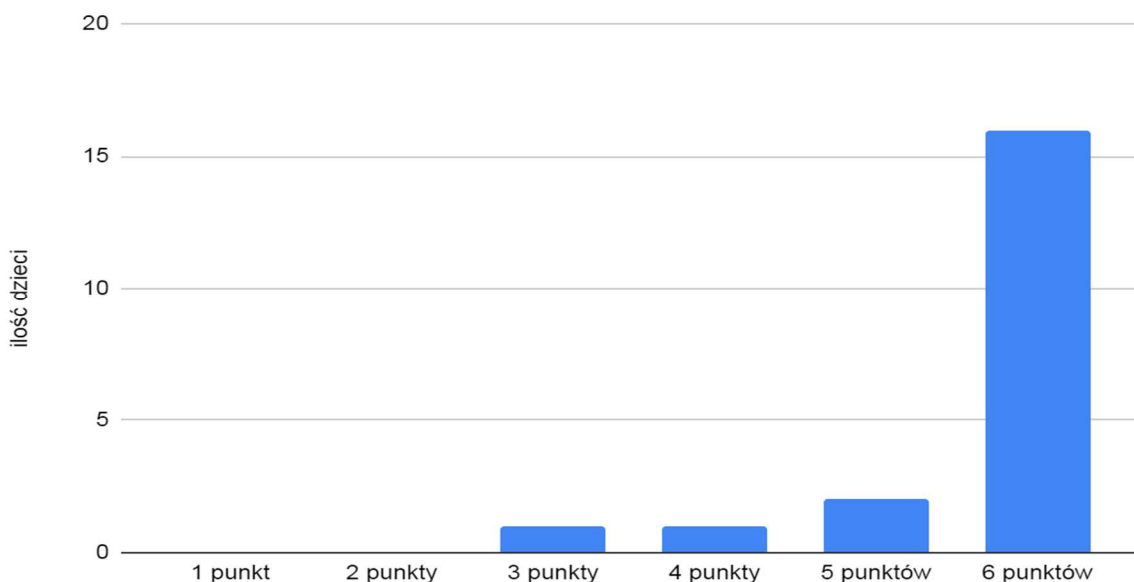
Tabela 8.: Rozwój komunikowania się i mowy w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego w ujęciu procentowym.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	0%
3- 4 punkty	10%
5- 6 punktów	90%

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 8 przedstawia, jak plasowały się umiejętności komunikowania się i mowy w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego, żadne z dzieci nie uzyskała wyniku poniżej normy (tj. 1-2 pkt), jedynie 10% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt., natomiast zdecydowana większość uzyskała wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to aż 90% dzieci biorących udział w badaniu.

Wykres 8.: Rozwój komunikowania się i mowy w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego.

Źródło: opracowanie własne

Poniżej prezentują się wyniki w odniesieniu do rozwoju komunikowania się i mowy dzieci z przedszkola specjalnego (Tabela 9 i Wykres 9).

Tabela 9.: Rozwój komunikowania się i mowy w grupie dzieci z przedszkola specjalnego w ujęciu procentowym.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	25%
3- 4 punkty	12,5%
5- 6 punktów	62,5%

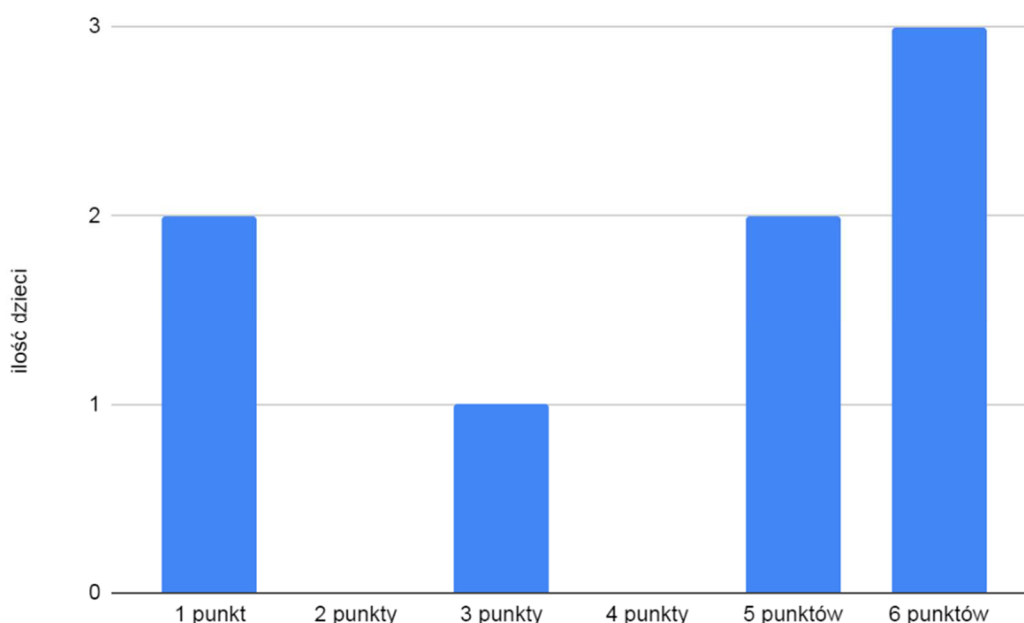
Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 9 przedstawia jak plasowały się umiejętności komunikowania się i mowy wśród grupy dzieci z przedszkola specjalnego, część dzieci uzyskała wynik poniżej normy (tj. 1-2 pkt) i jest to 25% dzieci, 12,5% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt., natomiast

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

pozostałe uzyskały wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to aż 62,5% dzieci biorących udział w badaniu.

Wykres 9.: Rozwój komunikowania się i mowy w grupie dzieci z przedszkola specjalnego.

Źródło: opracowanie własne

Dzieci z przedszkola ogólnodostępnego otrzymały w zdecydowanej większości wyniki powyżej przeciętnej i można stwierdzić, że ich rozwój komunikowania się i mowy jest przytłaczająco pozytywny, ponieważ większość dzieci uzyskała wyniki powyżej normy.

Tymczasem wyniki dzieci z przedszkola specjalnego otrzymały o wiele gorsze wyniki niż dzieci z przedszkola ogólnodostępnego. Aż jedna czwarta wszystkich badanych dzieci z przedszkola specjalnego ma problemy z mową i komunikacją (wyniki poniżej normy), 12,5% uzyskało wynik przeciętnych umiejętności komunikowania się i mowy. W porównaniu do przedszkola ogólnodostępnego, niemal 40% mniej dzieci posiada ponadprzeciętne zdolności komunikowania się i mowy.

Odpowiedź na pytanie szczegółowe „Jaki jest stan rozwoju ich mowy?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego, brzmi: stan rozwoju mowy i komunikowania się

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

dzieci z przedszkola specjalnego jest zdecydowanie gorszy, niż dzieci z przedszkola ogólnorozwojowego.

4.5. Analiza i interpretacja wyników badań - stan rozwoju emocjonalno-społecznego badanych dzieci

W rozdziale trzecim zadano pytanie szczegółowe „Jaki przedstawia się ich rozwój emocjonalno-społeczny?” w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego. Odpowiedź na to pytanie można uzyskać dzięki analizie wyników przeprowadzonego badania, poprzez skonfrontowanie wyników dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z dziećmi z przedszkola specjalnego

Tabela 10.: Rozwój emocjonalno-społeczny w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego w ujęciu procentowym.

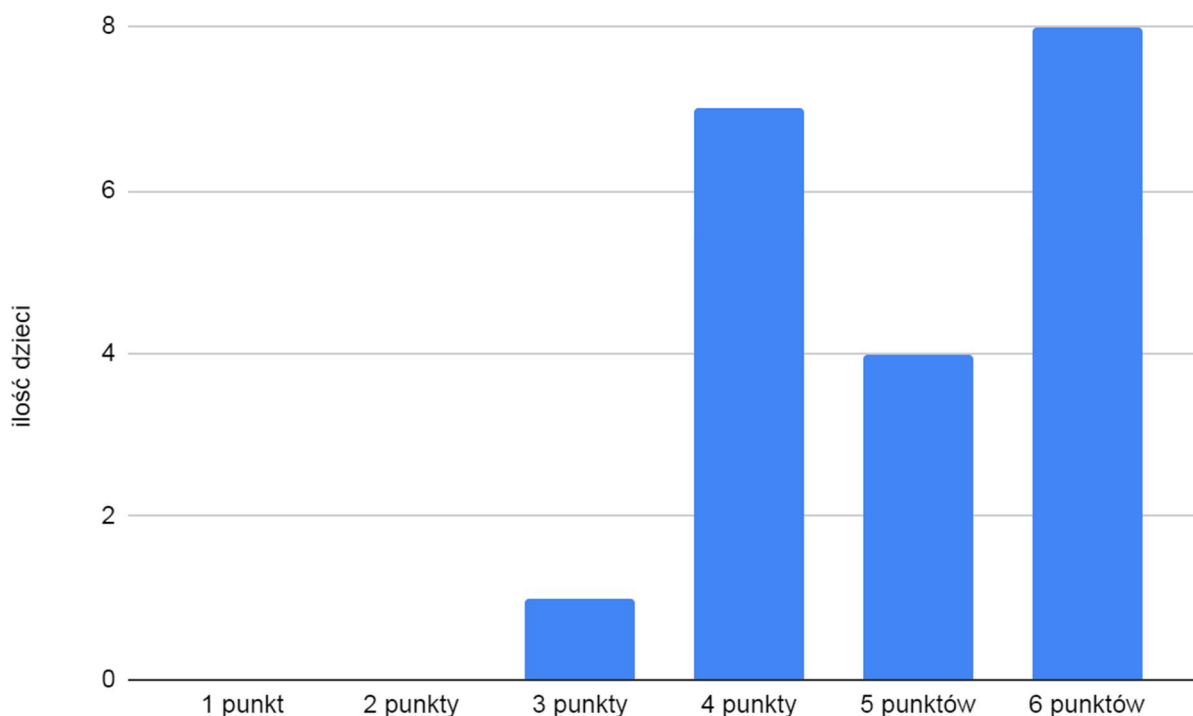
Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	0%
3- 4 punkty	40%
5- 6 punktów	60%

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 10 przedstawia, jak plasowały się umiejętności emocjonalno-społeczne w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego, żadne z dzieci nie uzyskała wyniku poniżej normy (tj. 1-2 pkt), 40% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt., natomiast pozostałe dzieci uzyskały wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to 60% dzieci biorących udział w badaniu (Tabela 10).

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Wykres 10.: Rozwój emocjonalno-społeczny w grupie dzieci z przedszkola ogólnodostępnego.

Źródło: opracowanie własne

Poniżej prezentują się wyniki w odniesieniu do rozwoju komunikowania się i mowy dzieci z przedszkola specjalnego (Tabela 11 i Wykres 11).

Tabela 11.: Rozwój emocjonalno-społeczny w grupie dzieci z przedszkola specjalnego w ujęciu procentowym.

Ilość punktów zdobytych przez dzieci	Rozkład punktów w ujęciu procentowym
1- 2 punkty	12,5%
3- 4 punkty	12,5%
5- 6 punktów	75%

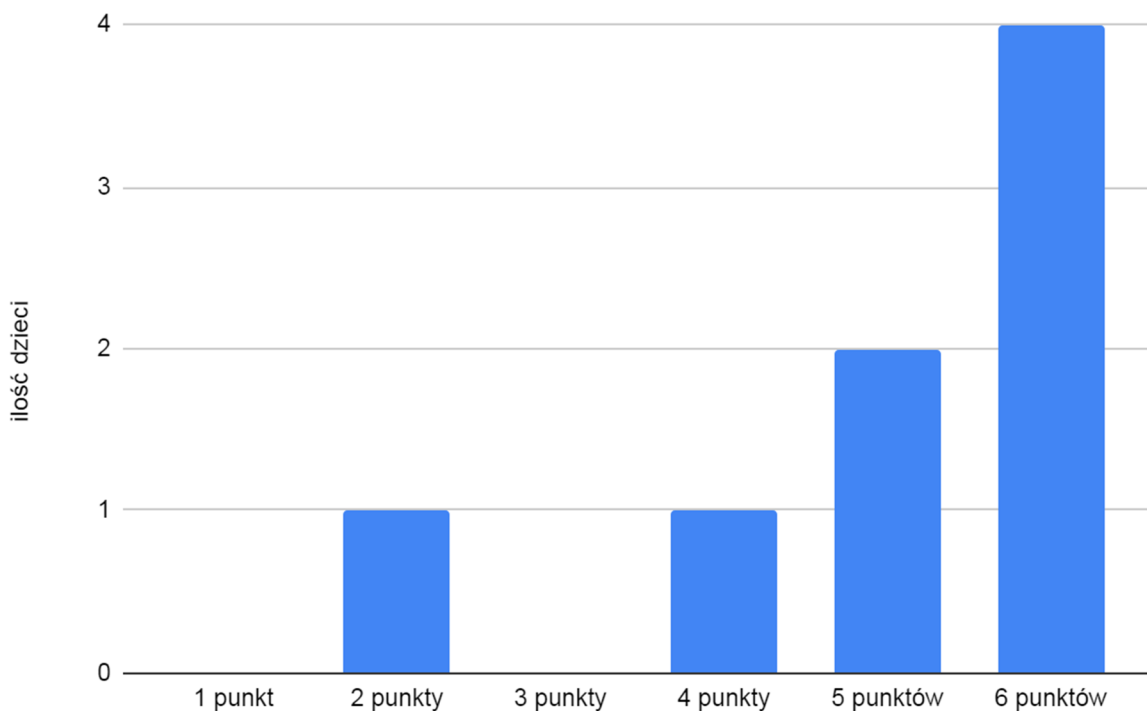
Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 11 przedstawia, jak plasowały się umiejętności emocjonalno-społeczne wśród grupy dzieci z przedszkola specjalnego, część dzieci uzyskała wynik poniżej normy (tj. 1-2 pkt) i jest to 12,5% dzieci, również 12,5% dzieci uzyskało wynik przeciętny – 3/4 pkt.,

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

natomiast pozostała zdecydowana większość dzieci uzyskała wynik powyżej przeciętnej (od 5 do maksymalnie 6 punktów) i jest to aż 75% dzieci biorących udział w badaniu (Tabela 11).

Wykres 11.: Rozwój emocjonalno-społeczny w grupie dzieci z przedszkola specjalnego.

Źródło: opracowanie własne

Dzieci z przedszkola ogólnodostępnego otrzymały wyniki przeciętne i powyżej przeciętnej i można stwierdzić, że ich rozwój komunikowania się i mowy jest pozytywny.

Dzieci z przedszkola specjalnego otrzymały nieco gorsze wyniki, niż dzieci z przedszkola ogólnodostępnego, jednak nadal w większości (75%) są to wyniki powyżej normy.

Odpowiedź na pytanie szczegółowe „Jak przedstawia się ich rozwój emocjonalno-społeczny?”, w odniesieniu do badanych dzieci z przedszkola specjalnego, brzmi: rozwój emocjonalno-społeczny dzieci z przedszkola specjalnego nie odbiega znacznie od rozwoju dzieci z przedszkola ogólnodostępnego.

4.6. Podsumowanie i wnioski

Analizując wyniki badań dzieci z obu grup przedszkolnych możemy odpowiedzieć na wcześniej założone hipotezy, zarówno szczegółowe jak i w ostatecznym rozrachunku na hipotezę główną.

- **Zakłada się, że rozwój ruchowy dzieci z przedszkola specjalnego dla dzieci niesłyszących będzie słabszy od rozwoju ruchowego dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.**

Na podstawie badań przeprowadzonych w obu grupach przedszkolnych i po analizie danych z arkusza badań możemy wnioskować, że, powyższa hipoteza szczegółowa nie potwierdziła się. Dzieci z przedszkola specjalnego uzyskały wyniki przeciętne (25%) i ponad przeciętne (75%), w tej grupie nie było dzieci z wynikami poniżej normy tak jak to miało miejsce w przypadku 15% dzieci z przedszkola ogólnodostępnego. Reszta dzieci z tej grupy uzyskała odpowiednio wyniki przeciętne 25% i powyżej normy 60%.

- **Zakłada się, że rozwój umiejętności motorycznych i lateralizacji może być słabszy od rozwoju motorycznego i lateralizacji dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.**

Analizując wyniki badań z części dotyczącej umiejętności motorycznych i lateralizacji możemy wnioskować, że powyższa hipoteza szczegółowa potwierdziła się. Dzieci z przedszkola specjalnego uzyskały wyniki poniżej normy 12,5%, przeciętne 37,5% i ponad przeciętne tylko 50%. Dzieci z drugiej badanej grupy natomiast uzyskały lepsze wyniki w tej grupie tylko 5% dzieci uzyskało wynik poniżej normy, 30% wynik przeciętny i aż 65% ponadprzeciętny.

- **Zakłada się, że rozwój umiejętności spostrzegania wzrokowego i koordynacji wzrokowo-ruchowej może być lepszy od rozwoju spostrzegania i pamięci dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu dzieci z przedszkola specjalnego, komunikowanie się na drodze nie tylko werbalnej, ale i wzrokowej przez co dzieci te w dużo większym stopniu wykorzystują na co dzień kanał wzroku w porównaniu do rówieśników z przedszkola ogólnodostępnego.**

Szczegółowo analizując wyniki badań w tym zakresie możemy wnioskować, że, hipoteza ta nie potwierdziła się. Dzieci z grupy specjalnej uzyskały wyniki poniżej normy i było to aż 25%, przeciętne 25% i powyżej normy 50%. Natomiast dzieci z grupy z przedszkola

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

ogólnodostępnego uzyskały lepsze wyniki w tej grupie żadne z dzieci nie uzyskało wyniku poniżej normy, wyniki przeciętne uzyskało 25% dzieci, natomiast aż 75% dzieci uzyskało wynik ponad przeciętny. Wyniki tych badań nie potwierdzają obranej uprzednio hipotezy.

- **Zakłada się, że rozwój mowy dzieci z przedszkola specjalnego może być słabszy od rozwoju mowy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego z uwagi na dodatkowe uszkodzenie słuchu i inne możliwe problemy rozwojowe dzieci z przedszkola specjalnego.**

Analizując wyniki badań z powyższego zakresu możemy wnioskować, że, powyższa hipoteza potwierdziła się. Dzieci z grupy specjalnej uzyskały wyniki poniżej normy 25%, przeciętne, 12,5% oraz wysokie 62,5%. W drugiej badanej grupie z przedszkola ogólnodostępnego wyniki te są diametralnie różne, w tej grupie żadne z dzieci nie uzyskało wyniku poniżej normy, 10% uzyskało wynik przeciętny natomiast aż 90% dzieci udało się uzyskać wynik wysoki.

Wyniki dzieci z grupy specjalnej plasują się gorzej niż w przypadku grupy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego, tym niemniej rozkład wyników w grupie specjalnej sugeruje, że, rozwój ww. umiejętności jest w przypadku tych dzieci i tak dobry biorąc pod uwagę problemy dzieci – niedosłuch. Warto również wspomnieć, że wszystkie dzieci z tej grupy mają protezy słuchowe (aparaty/implanty ślimakowe) i czynnie z nich korzystają co pozwala im na rozwój mowy i komunikowania się fonicznego i jak widać w większości przynosi zadawalające efekty (wyniki przeciętne, wysokie).

- **Zakłada się, że rozwój emocjonalno-społeczny dzieci z przedszkola specjalnego może być rozwinięty na równi w stosunku do rozwoju emocjonalno-społecznego ich rówieśników z przedszkola ogólnodostępnego.**

Dokonując analizy wyników badań w tym zakresie możemy wnioskować, że wyniki badań dzieci z grupy specjalnej to odpowiednio 12,5% poniżej przeciętnej, przeciętne to również 12,5% i wysokie 75% badanych dzieci. Wyniki te finalnie rozkładają się tylko w znikomej ilości słabiej niż w przypadku grupy dzieci z przedszkola ogólnodostępnego tam dzieci uzyskały wyniki w przedziale przeciętnym 40% i wysokim 60% co sugeruje, że rozwój emocjonalno-społeczny dzieci z grupy specjalnej również plasuje się na dobrym poziomie i może potwierdzić założoną wyżej hipotezę.

Podsumowując możemy potwierdzić założenia hipotezy głównej - **zakłada się, że rozwój dzieci uczęszczających do grup równoległych, ale w odmiennych przedszkolach – ogólnodostępnym i specjalnym dla dzieci niesłyszących będzie od siebie odbiegał.** Hipoteza te udało się potwierdzić rozwój dzieci z obu grup przebiega z całą pewnością

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

odmiennie, jednakże nie we wszystkich sferach tak jak uprzednio zakładano a co szczegółowo wiemy po analizie badań i powyższej konfrontacji wyników badań z hipotezami szczegółowymi.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Zakończenie

Diagnoza o charakterze pedagogicznym regularnie realizowana w grupie przedszkolnej, daje możliwość przeanalizowania oraz wykreowania odpowiedniej oceny poziomu progresu poszczególnych młodych jednostek. Finalnie, doprowadza ona do porównania zyskanych wyników oraz utworzenia szacunków możliwości psychoruchowych ogółu grupy, a więc odpowiedniego dostosowania czynności wychowawczych oraz edukacyjnych do poziomu progresu konkretnych dzieci.

Jest to bardzo ważny aspekt, gdyż daje dydaktykom możliwość zauważanie jednostek zdolniejszych oraz tych, w przypadku których progres pojawia się wolniej czy nie jest z wielorakich powodów harmonijny. Stanowi to bardzo cenny zasób wiedzy, dzięki któremu dydaktyk ma możliwość takiego oddziaływania na grupę, by zrealizować założenia, dopasowane do średniej danej grupy. Równocześnie kreuje to szanse, by wpływać na dzieci zdolniejsze i dawać ich zdolnościom szansę rozwoju, a także dbania o te jednostki, które wymagają większej ilości wsparcia w realizowaniu celów oraz docieraniu do progresywnych kamieni milowych.

Dzięki analizom diagnostycznym dydaktyk będzie mógł uzyskać zasób wiedzy, dotyczący tego, co jest dla podopiecznych najtrudniejsze, co jest w ich najbliższym zakresie progresu. Daje to możliwość przedstawienia jednostce zadania, które nie jest dla niego nie do wykonania, jednocześnie będąc impulsem do dalszego progresu oraz ulepszania swoich zdolności.

W szerszej i bardziej długofalowej perspektywie, daje to możliwość wykreowania odpowiedniego, personalnego systemu naprawczego, a w przypadku placówki przedszkolnej specjalnej także programów Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego, które wspierają pracowanie z młodymi osobami oraz dają możliwość nadzorowania przebiegu ich progresu oraz wyrównywania problemów dzieci, a jednocześnie powiększają one szanse na dotarcie do sukcesu i zapobieganie niepowodzeniom w zakresie edukacji. Co więcej diagnoza końcoworoczna jest rzetelnym i skutecznym sposobem ewaluacji (sprawdzenia wyżej wymienionego program i oddziaływań, które są zgodne z programem IPET i założeniami w nim zawartymi).

Powyższa praca wykazała, że diagnoza pedagogiczna jest nie tylko obowiązkiem pracujących w przedszkolu wychowawców, ale cennym narzędziem pozwalającym nam poznać wychowanków, ich możliwości i trudności. Pozwala to w jak najpełniejszym stopniu,

Uzyskaj pomoc – poprawa prac.pl

holistycznie dostrzec młodego człowieka i w sposób skuteczny zapewnić mu możliwość najbardziej efektywnego rozwoju.